

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ADALET

KAMU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

Ankara, 2018

- Bu bireysel öğrenme materyali, mesleki ve teknik eğitim okul / kurumlarında uygulanan çerçeve öğretim programlarında yer alan kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
1. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK.....	2
1.1. Özel Hukuk'un Tanımı.....	2
1.1.2. Özel Hukuk'un Temel İlkeleri	4
1.2. Özel Hukuk'un Diğer Hukuk Dallarından Farkı.....	5
1.3. Özel Hukuk ve Karma Hukuk'un Dalları	5
1.3.1. Özel Hukuk'un Dalları	5
1.3.2. Karma Hukuk'un Dalları.....	16
UYGULAMA FAALİYETİ.....	18
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	19
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	21
2. KAMU HUKUKU	21
2.1. Kamu Hukuku'nun Tanımı ve Kamu Hukukunun Kaynakları	21
2.1.1. Yazılı Kaynaklar (Bağlayıcı Kaynaklar).....	22
2.1.2. Yazısız kaynaklar (örf ve âdet hukuku)	26
2.1.3. Yardımcı Kaynaklar	27
2.2. Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Arasındaki Farklar	29
2.3. Kamu Hukuku'nun Dalları.....	31
2.3.1. Anayasa Hukuku	31
2.3.2. Yönetim (İdare) Hukuku	31
2.3.3. Ceza Hukuku	34
2.3.4. Yargılama Hukuku (Usul Hukuku).....	36
2.3.5. İcra ve İflas Hukuku (Cebri İcra Hukuku)	39
2.3.6. Devletler Hukuku	39
2.3.7. Genel Kamu Hukuku.....	40
2.3.8. Mali Hukuk	40
DEĞERLER ETKİNLİĞİ.....	41
UYGULAMA FAALİYETİ.....	42
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	43
MODÜL DEĞERLENDİRME	46
CEVAP ANAHTARLARI.....	48
KAYNAKÇA	50

AÇIKLAMALAR

ALAN	Adalet Alanı
DAL	Zabıt Kâtipliği
MODÜLÜN ADI	Kamu ve Özel Hukuk İşlemleri
MODÜLÜN SÜRESİ	80/72
MODÜLÜN AMACI	Bireye/öğrenciye; kamu ve özel hukuk ile ilgili işlemlerin bilgi ve becerilerini kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	1. Özel Hukuk ve Karma Hukuka uygun işlemleri yerine getirebileceksiniz. 2. Kamu Hukuku'na uygun işlemleri yerine getirebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf ortamı, kalem hizmetleri atölyesi Donanım: Modülün işlenebileceği ortamda; konuyla ilgili ders kitapları, yardımcı kaynaklar, Özel Hukuk mevzuatı ve yayımları, bilgisayar ve İnternet ağ bağlantısı, kırtasiye malzemesi bulunmalıdır.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Bireysel öğrenme materyali içinde yer alan ve her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendirebileceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrencimiz,

Hukuk kurallarının bir kısmı kişiler arasındaki ilişkileri, bir kısmı ise kişiler ile toplum (devlet) arasındaki ilişkileri düzenler. Bu ilişkilerin gösterdikleri özellikler ve korunan menfaatler birbirinden farklıdır. Dolayısıyla toplumda hukukla ilişkisi olmayan hiçbir fert yoktur.

Kamu ve Özel Hukuk işlemleri bireysel öğrenme materyalinin içeriğini belirlerken önce öğrencilerimize Kamu Hukuku ve Özel Hukuk kavramlarının tanıtılması hedeflendi. Bu hedef doğrultusunda öğrencilerin kavramları hayatlarının neresinde ve ne şekilde kullanabileceği anlatılmaya çalışıldı. Bununla birlikte herhangi bir hukuk davasının hangi mahkemede ve nerede görüleceği meselesi görev ve yetki kurallarının konusunu, bir davanın başından sonuna kadar uygulayacağı hukuk kuralları hukuk usulü konusunda ele alındı.

Kısacası elinizdeki bu bireysel öğrenme materyali hem çalışma hayatınızda hem de yaşamınızda Özel Hukuk ve hukuk usulü hakkında bilgi sahibi olmanıza, kendinize güveninizi artırmanıza ve başarılı olmanıza katkıda bulunacaktır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Özel Hukuk ve Karma Hukuk'a uygun işlemleri yerine getirebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Özel Hukuk'un temel ilkelerinin neler olduğunu internet sitelerinden araştırınız.
- Özel Hukuk'un ve Karma Hukuk'un dallarının neler olduğunu ve içeriklerini çevrenizde bulunan bir hukuk bürosuna giderek araştırınız.
- Yukarıdaki konularla ilgili dosya oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK

1.1. Özel Hukuk'un Tanımı

Bir toplum içinde eşit haklı ve eşit yetkili kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalına **Özel Hukuk** denir. Özel Hukuk'un uygulama alanına giren herkes kural olarak eşit durumdadır. Zengin-fakir, kadın-erkek, okumuş-cahil, yerli-yabancı, Müslüman-Hıristiyan gibi çeşitli farklılıklar gözetilmeksizin, herkes Özel Hukuk'a ilişkin haklara sahip olabileme bakımından ilke olarak eşittir.

Özel Hukuk kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini, eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen hukuk kurallarının bütünü olarak da tanımlanabilir. Özel Hukuk ilişkisi iki taraflıdır. Yani bir Özel Hukuk ilişkisinin ortaya çıkabilmesi için tarafların karşılıklı anlaşmaları gerekir. Üstelik kimse kendi iradesini zorla bir başkasına dayatamaz.

Özel Hukuk'ta herkes kendi iddiasını ispatlamak zorundadır. Aynı şekilde Özel Hukuk'ta kimse resen (kendiliğinden) icra yetkisine sahip değildir. Haklı olan kişiler dahi hakkını almak için mahkemeye başvurmak zorundadır. Özel Hukuk'ta tarafların eşit olmasının sebebi her iki tarafın da kendi özel çıkarını korumak amacıyla hareket etmeleridir. Taraflardan her ikisinin de kendi çıkarını gerektiği gibi koruyacağı varsayılır.

Örneğin kira ilişkisi Özel Hukuk ilişkisidir. Kira sözleşmesi ev sahibi ile kiracı arasında karşılıklı anlaşmayla kurulur. Kimse bir kişinin evini zorla kiralayamaz. Ev sahibi de istemediği kişiye evini kiraya vermez. Aynı şekilde kira miktarı da ancak tarafların karşılıklı iradeleriyle tespit edilir. Kiracı kirasını ödemezse, ev sahibi kira alacağını kiracıdan zorla alamaz. Bunun için mahkemeye, icra dairesine başvurması gerekir.

Bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen Özel Hukuk'ta devlet, düzenleyici ve uygulayıcı olarak aşamasında bu hukuka müdahale eder. Ancak devletin, kamu

kurumlarının tüzel kişi olarak bireylerle ilişkisinde devlet de birey gibi Özel Hukuk'a tabi olur. Devlete ait ticari işletmelerin bireylerle olan iş ilişkileri de Özel Hukuk'a girer (kiralar, bankalar vb.).

Özel Hukuk alanında temel ilke olan **serbestlik ilkesine** göre kanunla yasaklanmamış her şey meşrudur. Özel Hukuk'ta bir kimseye, hukuk düzeninin sağladığı yetkilere **hak** denir.

Hakkın kullanılması veya kullanılmaması kişiye bırakılmıştır. Her kişi, kendi hakkını doğrudan veya dolaylı olarak kullanma tasarrufuna sahiptir. Ehliyeti olmayanlar, haklarını yasal temsilcisi, vasisi veya vesayetçisi aracılığı ile kullanır. Bir hakkın kullanımını Medeni Kanun'a göre dürüstlük ilkesi çerçevesinde olmalıdır. Aksi hâlde hakkın kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.

Sahipsiz hak olmaz, her hakkın bir sahibi vardır. Hak sahibi, gerçek kişi veya tüzel kişiliktir. Hak ehliyeti yönünden herkes eşittir. İnsanlar hak ehliyetini sağ ve tam doğmak koşulu ile ana rahmine ilk düştüğü anda kazanır. Hakkın yitirilmesi, kişiliğin sona ermesi veya feragat iledir.

Toplumun birbiriyle eşit haklara sahip üyeleri arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk alanı olan Özel Hukuk; Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku, Devletler Özel Hukuku gibi dallara ayrılmıştır. Türkiye'de bu alanı düzenleyen başlıca yasalar; Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'dur.

Bir de yabancılik unsuru taşıyan Özel Hukuk'a ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku vardır. Bu yabancı hukukun uygulanmasında; Hâkim, Türk kanunları kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku resen uygular. Hâkim, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tespitinde tarafların yardımını isteyebilir. Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi hâlinde, Türk Hukuku uygulanır.

Hukuku uygulanacak devlet, iki veya daha çok bölgesel birime ve bu birimler de değişik hukuk düzenlerine sahipse, hangi bölge hukukunun uygulanacağı o devletin hukukuna göre belirlenir. O devlet hukukunda belirleyici bir hükmün yokluğu hâlinde ihtilafı en sıkı ilişkili bölge hukuku uygulanır.

Yetkili hukukun vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutata mesken (kişinin fiilen hayatını devam ettirdiği yer) esaslarına göre tayin edildiği hâllerde, aksine hüküm olmadıkça dava tarihindeki vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutata mesken esas alınır.

Fotoğraf 1.1: TBMM Genel Kurulunda Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı üzerindeki görüşmeler

1.1.2. Özel Hukuk'un Temel İlkeleri

Kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen Özel Hukuk çoğu kez sosyal iktisadi veya dini şartlardan oluşan toplum yapısının hukuk diline çevirisidir. Bu yapı bir günden diğerine bir yıldan öbürüne bazen bir yüzyıldan öbürüne değişmez. Değişikler oldukça hukuk kendini yeniler.

Genel Hukuk'un ilkelerinden olan;

- İyi niyet ilkesi,
- Kimsenin kendi davasında hâkim olamayacağı ilkesi,
- Kimsenin kendi hakkından fazlasını devredemeyeceği ilkesi,
- Kesinleşmiş mahkeme kararlarının nihailiği ilkesi,
- Kimsenin kendi kusurundan hak çıkaramayacağı ilkesi,
- Hakkın suiistimalinin hukukça korunamayacağı ilkesi,
- Kazanılmış haklara saygı ilkesi,
- Sebepsiz zenginleşmenin hukukten korunamayacağı ilkesi Özel Hukuk'ta da geçerlidir.

Genel hukuk ilkeleri; reddedilmeleri imkânsız olan, varlıkları ve kökenleri ispatı gerektirmeyecek kadar toplum yaşamının temelini teşkil eden ilkelerdir. Varlıklarını kabul etmek akıl gereğidir. Toplumun her kesiminin varlığının temeli veya devamıyla yakından ilgili olan ilkelerdir. Geçerlilikleri, bütün zamanlar içindir. Bu nitelikleri sebebi ile hiçbir medeni millet bu ilkelere itiraz etmemiştir. Milletlerarası Hukuk'ta da bu ilkeler geçerlidir.

Genel hukuk ilkeleri; hemen hemen hepsi bilinen toplum tarihi ile eş zamanlıdır, böyle olduğu için de devletlerin iradesine uygundur, aklidir, belli bir mekânda da sınırlı değildir. Değişen her türlü şart altında uygulama kabiliyetine sahiptirler. Genel hukuk ilkeleri, bütün medeni milletlerce kabul edilmiştir.

Mesela bir genel hukuk ilkesi olduğundan şüphe edilmeyen iyi niyet ilkesini ele alalım. Hiçbir millette insanlar aklını yitirmedikçe hukukun kötü niyeti koruyacağını kural hâline getirmez. Dolayısıyla bu kuralın değişmesi de söz konusu değildir.

1.2. Özel Hukuk'un Diğer Hukuk Dallarından Farkı

Özel Hukuk-Kamu Hukuku ayrımı, hukukun temel ayrımlarından biri olmakla beraber artık eski önemini yitirmiştir. Günümüzde sadece eğitim amacıyla kullanılmaktadır. Bu ayrımında esas olan, Kamu Hukuku'nun aksine Özel Hukuk'ta, tarafların serbest iradeleri ile eşitlik ilkesi esasları içinde hukuki ilişkiye girmeleridir. Kamu Hukuku'nda ise ilişkinin kamusal bir yanının olması, ilişkinin eşit şartlarda olmasını engellemekte, kamu menfaati dikkate alınmaktadır.

Hepimizin bildiği üzere Özel Hukuk genel anlamda kişiler arasındaki uyumsuzlukları çözmeye yarayan kurallar ve yöntemleri içerir. Kişiler arası, alacak-verecek davalarının çözülmesi gibi olaylar Özel Hukuk'u ilgilendiren durumlara örnek verilebilir. Bazı uyumsuzluklar ise hem Özel Hukuk'u, hem de Kamu Hukuku'nu ilgilendiren özellikler taşımaktadır. Örneğin, İş Hukuku önceleri bir Özel Hukuk dalı iken giderek Kamu Hukuku niteliğini kazanmıştır. Ağır bastıkları yanları dikkate alınarak bu tür hukuk kuralları Kamu ya da Özel Hukuk içinde ele alınabileceği gibi Karma Hukuk adı altında ayrıca incelenebilir.

1.3. Özel Hukuk ve Karma Hukuk'un Dalları

HUKUKUN DALLARI		
1-KAMU HUKUKU	2-ÖZEL HUKUK	3-KARMA HUKUK
Anayasa Hukuku	Medeni Hukuk	İş Hukuku
İdare Hukuku	Ticaret Hukuku	Fikri ve Sanat EserleriH.
Ceza Hukuku	Devletler Özel Hukuku	Hava Hukuku
Vergi Hukuku		Bankacılık Hukuku
Devletler Genel Hukuku		Toprak Hukuku
Yargılama Hukuku		
İcra İflas Hukuku		

Tablo 1.1: Hukuk'un dalları

1.3.1. Özel Hukuk'un Dalları

Son yıllarda çağdaş insan ilişkilerinin daha karmaşık bir içeriğe sahip olması, insana verilen değerlerin artması, onun korunmasına yönelik çabaları her geçen gün daha da artırmaktadır.

Bu sebeple söz konusu hakların korunmasını taraflardan bekleme imkânı azalmıştır. O nedenle de koruma, kamu gücü kullanarak sağlanmaya çalışılmaktadır. Kamu gücü, hakların korunmasında değişik araçlara sahiptir. Hakların korunmasında kolluk kuvvetlerinden yararlanılabileceği gibi, koruyucu hükümlerle de toplumun davranışlarına sınırlamalar getirilebilir. Bu durum Özel Hukuk'unun gerekliliğini ve önemini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda **Özel Hukuku**; *Medeni Hukuk*, *Ticaret Hukuku* ve *Devletler Özel Hukuku* olmak üzere üç bölüme ayırabiliriz.

ÖZEL HUKUK		
1-MEDENİ HUKUK	2- TİCARET HUKUKU	3-DEVLETLER ÖZEL HUKUKU
a)Kişiler Hukuku b) Aile Hukuku c)Borçlar Hukuku d)Eşya Hukuku e)Miras Hukuku	a)Ticari İşletme Hukuku b)Kıymetli Evrak Hukuku c)Sigorta Hukuku d)Deniz Ticareti Hukuku e)Taşıma Hukuku	a)Yabancılar Hukuku b)Kanunlar İhtilafı c)Vatandaşlık Hukuku

Tablo 1.2: Özel Hukuk'un dalları

1.3.1.1. Medeni Hukuk

Medeni Hukuk, Özel Hukuk'un en geniş ve en önemli dalıdır. Medeni Hukuk, kişilerin toplum içinde yaşaması bakımından bir hüküm ve değer ifade eden bütün eylem ve davranışlarını, işlem ve ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Medeni Hukuk, Özel Hukuk'un en önemli ve en geniş alanını kapsar, dolayısıyla temelini oluşturur denilebilir.

Medeni Kanun'un başlangıç bölümünde genel ilkeler yazılıdır: Kanun, sözüyle ve özüyle uygulanır. Kanunda boşluk varsa kendini **yasa koyucu** gibi görür ve kural koyabilir. Yasalar güven ve dürüstlük ilkesine göre işler. Hakkın kötüye kullanılmasını hukuk korumaz. Bir hak ilişkisini bilmemek iyi niyetlilikdir. Ancak bir hakka engel bir eksikliği bilmek kötü niyetlilikdir. İyi niyeti kanıtlamaya gerek yoktur (iyi niyet karinesi). Yargıcın takdir yetkisi vardır ve bu yetkiyi adil olarak kullanır. Herkes kendi iddiasını kanıtlamayla mükelleftir.

Fotoğraf 1.2: Medeni Hukuk

Medeni Hukuk'un temel ilkeleri şunlardır:

- Dürüst davranma
- İyi niyet
- Hâkimin takdir yetkisi
- Borçların genel kurallarının uygulanması
- İspat kuralları

Medeni Hukuk'la ilgisi olmayan bir kişiyi düşünmek mümkün değildir. Kişi daha doğduğu anda, hatta doğumundan önce ana rahmine düşmesiyle Medeni Hukuk'un düzenleme alanına girer. Bir kişinin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede kurduğu ilişkilerin, yaptığı işlemlerin büyük bir kısmı Medeni Hukuk'un kapsamı içerisinde.

Kişinin doğumu, ana-babasının velayeti altında büyümesi, reşit olması, bir yerde oturması, nişanlanması, evlenmesi, eşiyle ilişkileri, araba, ev sahibi olması, kişinin ölmesi hep Medeni Hukuk ilişkisidir. Kişinin Medeni Hukuk ile bağlantısı öldükten sonra bile bir süre devam eder. Mirasın nasıl ve kimler arasında paylaşılacağı yine Medeni Hukuk'un konusuna girer.

Türkiye'de Medeni Hukuk kuralları önce 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu ile düzenlenmiş; daha sonra bu kanunun yerine 22 Kasım 2001 tarihinde yeni Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir.

Yukarıdan anlaşılacağı üzere Medeni Hukuk oldukça kapsamlıdır. O nedenle Medeni Hukuk, kendi içinde alt dallara ayrılır.

➤ **Kişiler Hukuku**

Hukukta hak ve borç altına girebilen varlıklara **kişi** denir. Kişiler, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olarak ikiye ayrılır.

Gerçek kişiler için, kişiliğin başlangıcı ve sonu, hak ehliyeti, fiil ehliyeti, hısımlık, ikametgâh, kişilik haklarının korunması konuları hükme bağlanmıştır. **Gerçek kişiler**, sadece insanlardan ibarettir.

Belli bir amacı gerçekleştirmek için bir kısım insanların bir araya gelip faaliyetlerini ve bir kısım mallarını bu amaç için tahsis etmeleriyle ortaya çıkan ve kendisini meydana getiren kişilerden ayrı ve bağımsız oldukları kabul edilen varlıklara **tüzel kişi** denir.

Tüzel kişinin hukukta mevcut olan çeşitleri **Kamu Hukuku Tüzel Kişileri** ve **Özel Hukuk Tüzel Kişileri**'dir.

Tablo 1.3: Kişiler Hukuku'nun kapsamı

Kişiler Hukuku'nda birtakım ilkeler yer alır. Bunlar; **Kişilerin Eşitliği İlkesi, Kişiliğin Korunması İlkesi, Özgürlük İlkesi.**

➤ **Aile Hukuku**

Aile Hukuku kişinin içinde bulunduğu ve aile denen topluluğun üyeleri ile olan ilişkilerini düzenleyen Medeni Hukuk'un dalıdır.

Aile kavramı üç farklı anlamda düzenlenmiştir. Dar anlamda aile; karı kocadan meydana gelen topluluktur. Geniş anlamda aile; karı koca ve çocuklardan meydana gelen topluluktur. En geniş anlamda aile; ev reisinin otoritesine tabi olarak aynı çatı altında yaşayan kimselerden meydana gelmiş insan topluluğudur. Bu aile kavramına aynı çatı altında yaşayan kan ve kayın hısımlar, uşak, çırak, bahçıvan vb. dâhildir.

Aile Hukuku'nda geçerli olan bazı ilkeler vardır. Bunlar; **Birlik ilkesi, Süreklilik İlkesi, Zayıfların Korunması İlkesi, Düzenleme Serbestisinin Bulunmaması İlkesi, Devletin Müdahalesi İlkesi, Eşitlik İlkesi.**

Resim 1.1:Aile Hukuku

Türk Medeni Kanunu'nda Aile Hukuku düzenlemesi, aşağıdaki başlıklar üzerine oturtulmuştur:

Birinci Kısım: Evlilik, nişanlanma, evlenme, boşanma, evliliğin genel hükümleri, eşler arasındaki mal rejimi.

İkinci Kısım: Hısımlık, soy bağının kurulması ve aile.

Üçüncü Kısım: Vesayet düzeni, vesayetin yürütülmesi ve vesayetin sona ermesi.

➤ **Borçlar Hukuku**

Borçlar Hukuku, Medeni Hukuk'un ayrılmaz hatta tamamlayıcı bir parçasıdır. Bu nedenle birçok eserde Borçlar Hukuku, Medeni Hukuk'un bir dalı olarak kabul edilmektedir. Ancak, Borçlar Hukuku'na ilişkin hükümler, Medeni Kanun'dan ayrı bir kanunda, Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu ile ilgili özel kanunlar da düzenlenmiştir. Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun, Kara Yolları Trafik Kanunu.

Borçlar Hukuku, kişiler arasında borç ilişkilerini düzenleyen Özel Hukuk'un Medeni Hukuk içindeki (Bazı kaynaklar, Özel Hukuk'un ayrı bir dalı olarak kabul eder.) bölümüdür. Borç ilişkisi, iki taraf arasında mevcut olup bir şeyin verilmesini, yapılmasını veya yapılmamasını öngören bağ şeklinde tanımlanır. Bu ilişkinin taraflarından birisine **alacaklı** diğerine **borçlu** denir; Borçlar Hukuku, borç ilişkisinin doğumunu, hükümlerini, türlerini ve sona ermesini inceler.

Borçlar Hukuku, kendi içinde **Genel Hükümler** ve **Özel Hükümler** olmak üzere ikiye ayrılır.

Borçlar Hukuku'nun Genel Hükümler kısmında; borç, borç ilişkisi, sorumluluk kavramı, borçların doğumu, sözleşme ve kabul, hata, hile, ikrah (bir işi istemeyerek yapmak), gabin (aldatma), temsil, haksız fiiller, sebepsiz zenginleşme, borçların hükümleri, borcun ifası (borcun yerine getirilmesi), borçlunun temerrüdü (borcun ifasında gecikme), müteselsil (zincirleme; dayanışmalı; ardı ardına) borçluluk, şarta bağlı borçlar, pey akçesi, cezai şart, alacağın temliki (Bir malın veya hakkın, bir hukuki işlemle başkasına

devredilmesi; mülkiyetin nakli.), borcun nakli, borçların sona ermesi, ibra (temize çıkarmak, borçtan kurtarmak, sağlamlaştırmak), yenileme, birleşme, kusursuz imkânsızlık, takas, zaman aşımı gibi çeşitli, kavram, kurum ve ilişkiler incelenmektedir.

Fotoğraf 1.3: Borç Hukuku temsili

Borçlar Hukuku'nun özel hükümler kısmında ise, satım, trampa (bir malın başka bir malla veya bir hakkın başka bir hakla değiştirilmesini konu alan sözleşme), bağışlama, kira, karz (ödünç), hizmet, istisna, vekâlet, havale, vedia (saklama), kefalet sözleşmeleri gibi çeşitli borç ilişkilerinin kuruluşu hüküm ve sonuçları incelenmektedir. Türkiye'de Borçlar Hukuku ilk kez 1926 tarihli Borçlar Kanunu'yla düzenlenmiştir. 11.01.2011 tarihinde yapılan değişikliklerle günümüzde kullanılan hâlini almıştır.

Borcun oluşması için, irade açıklaması gerekir. Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur. İrade açıklaması, açık veya örtülü olabilir.

Taraflar sözleşmenin asıl şartlarında uyuşmuşlarsa, ayrıntılar üzerinde durulmamış olsa bile sözleşme kurulmuş sayılır. Ayrıntılar üzerinde uyuşulamazsa hâkim, uyuşmazlığı işin özelliğine bakarak karara bağlar. Sözleşmelerin şekline ilişkin hükümler saklıdır.

➤ **Eşya Hukuku**

Eşya, şey kelimesinin çoğuludur. Eşya Hukuku: Maddi varlığı olan menkul ve gayrimenkul her türlü eşyayı kapsar, mülkiyet ve mülkiyetle ilgili işlemlerin yanı sıra sınırlı aynı haklar denen hakları da düzenler. Eşya Hukuku, Medeni Hukuk'un kişilerin eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyetinden haklarını ve uyuşmazlıkları düzenleyen kısmıdır. Bu hâkimiyet bir hakka dayanabileceği gibi, bunun hakka dayanmaması da mümkündür.

Eşya Hukuku'nun konusunu, **ayni haklar, zilyetlik ve tapu sicili teşkil** etmektedir.

Tablo 1.4: Eşya Hukuku'nun konusu

Eşya Hukuku, Medeni Hukuk dalıdır. Eşya bağımsız nesne olarak maddi bir varlıktır. Eşya kimindir, eşyayı kim kullanır? Bu gibi konulara bakar. Kişilerin eşya üzerindeki mutlak haklarını (aynı haklar) düzenler.

Eşya Hukuku: Kişilerin bir eşya üzerindeki hâkimiyet ve tasarruflarının nitelik ve türlerini, onların bu hâkimiyet dolayısıyla diğer şahıslarla olan ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır.

Eşya üzerindeki haklar, zilyetlik ve tapu sicili kavramlarıyla açıklanır. Zilyetlik, kişinin eşya üzerindeki eylemsel egemenliğidir. Tapu kütüğü eşya üzerindeki aynı hak ilişkilerini gösteren resmi bir kütüktür. Mülkiyet hakkı eşya üzerinde en geniş ve sınırsız aynı haktır. Sınırlı aynı haklar ise; **irtifak hakkı, rehin hakkı, taşınmaz yükünden doğan haktır.**

➤ **Miras Hukuku**

Miras Hukuku, bir kişinin ölümünden sonra para ile ölçülebilen bütün hak ve borçlarının, yani terekesinin kimlere ve nasıl geçeceğini düzenleyen hukuk kurallarından oluşan Medeni Hukuk dalıdır.

Mirasçı, ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kimsenin mirasının (terekesinin) intikal ettiği gerçek veya tüzel kişidir. **Muris**, ölümüyle birlikte mal varlığı **mirasçı** dediğimiz kişilere geçen kimsedir. Mal varlığının miras yoluyla intikali ancak gerçek kişilerde söz konusu olabilir.

Resim 1.2: Miras Hukuku'nda mal paylaşımı

1.3.1.2. Ticaret Hukuku

Ticaret Hukuku, kişilerin **ticari** nitelikteki ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Ticaret Hukuku, Borçlar Hukuku ile çok yakından ilişkilidir. Borçlar Hukuku kişilerin ticari nitelikte olmayan borç ilişkilerini düzenlerken, Ticaret Hukuku aynı ilişkilerin **ticari** nitelikte olanlarını düzenler. Ticaret Hukuku oldukça hacimli bir hukuk dalıdır. **Ticaret Hukuku**; kendi içinde, **Ticari İşletme Hukuku**, **Şirketler Hukuku**, **Kıymetli Evrak Hukuku**, **Deniz Ticareti Hukuku** ve **Sigorta Hukuku** bölümlerine ayrılmaktadır.

Resim 1.3: Ticaret Hukuku

Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanunu'nun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu kanundaki hükümlerle, bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen herhangi bir müesseseyi ilgilendiren muamele, fiil ve işlere dair diğer kanunlarda yazılı hususi hükümler, ticari hükümlerdir.

Hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde mahkeme, ticari örf ve âdete, bu yoksa umumi hükümlere göre karar verir. Şimdi Ticaret Hukuku'nun dallarını inceleyelim.

➤ **Ticari İşletme Hukuku**

Ticaret Kanunu **Ticari İşletme** esasına dayanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda **Ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler, ticari işletme sayılır**, denilmektedir.

Bir işletmenin ticari işletme sayılabilmesi için aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir.

- **Gelir sağlama hedefi:** Burada önemli olan gelir sağlama amacının varlığıdır. Gerçekten gelir sağlanmamış olması, hatta zarar edilmiş olması, işletmenin **ticari işletme** sayılmasına engel oluşturmaz.
- **Devamlılık:** Bir ticari işletmenin varlığı için o işletmenin devamlı bir nitelik taşıması gerekir. Burada da önemli olan süreklilik amacıdır. Faaliyetin konusu gereği kesintili olması, devamlılık ögesini etkilemez. Ticari işletme, konusu gereği periyodik olarak çalışabilir; okul kantinleri, yaz sezonu çalışan oteller vb.

- **Belli Bir Çapı Aşma:** Bir işletmenin ticari işletme olarak nitelendirilebilmesi için bu işletmenin etkinlik çapının belirli bir sınırı aşmış olması gerekmektedir. Bu sınır da esnaf işletmesine göre belirlenmektedir.

Sonuç olarak ticari işletme; gelir sağlama ve devam amacı ile esnaf işletmesi sınırlarını aşan ölçüdeki işletmeler olarak tanımlanabilir.

➤ **Şirketler Hukuku**

Türk Hukuku'nda şirket tipleri kanunla tespit edilmiştir. Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan ticaret şirketleri 5 tiptir. Bunlar; kolektif, komandit, anonim, limited, kooperatif şirketlerdir. Ticaret Kanunu'nun 137. maddesi gereğince bu şirketler tüzel kişiliğe sahiptir. Kişi topluluklarının tüzel kişiliğe sahip olması, onu meydana getiren kişilerden ayrı olarak haklar elde edip, borçlar yüklenebilmesi demektir.

➤ **Kıymetli Evrak Hukuku**

Kıymetli evrak; belirli bir hakkın senede bağlı olduğu ve senede bağlı bu hakkın senetsiz devir veya ileri sürülmesinin mümkün olmadığı senetlerdir. Bu tanımdan hareketle kıymetli evrakın unsurları, senet (maddi unsur), bir alacağa veya ortaklığa ilişkin veya aynı mahiyette, fakat her hâlde iktisadi değer taşıyan hak (gayri maddi unsur) ve hakkın senede yerleşmesi maddi ve gayri maddi unsurların birleşmesi olarak sayılabilir.

➤ **Kıymetli evrakın özellikleri**

Kıymetli evrakta, hak ile senet arasında kuvvetli bir bağ vardır. Bunun gerekçesi, kıymetli evrakın maddi ve gayri maddi unsurları arasında sıkı bir bağın olmasıdır. Bir hak kıymetli evraka bağlanınca söz konusu hak ancak senet ile birlikte devredilir ya da borçluya karşı ileri sürülebilir. Hakkı senetten ayırarak ileri süren örneğin bir borcu senetten ayrı olarak ödeyen ve senedi teslim almayan borçlu, senet bedelini iki defa ödemek zorunda kalabilir.

Senet ile hak arasındaki sıkı bağ iki taraflıdır. Buna göre, senet alacaklısı senedi ibraz etmeksizin ödeme isteyemez. Aynı şekilde senet borçlusu da senet olmadan ödeme yapmamalıdır.

Fotoğraf 1.4: Kıymetli evrak kasası

Kıymetli evrak parasal bir değeri olan hakkı ihtiva edip, borç senedi olarak düzenlenir.

Kıymetli evrakı imzalayan borçlu nitelikli bir borç üstlenir. Borçlu tarafından üstlenilen ve senede bağlanan hak, nesnel olarak parasal bir değere sahiptir.

Kıymetli evrakın içerdiği hak, dolaşım kabiliyeti olan bir haktır.

Kıymetli evraka bağlanan hakkın devir kabiliyeti vardır. Başkasına devredilemeyen, kişi ile sıkı sıkıya bağlı haklar kıymetli evraka konu olamaz. Örneğin; kişilik hakları, sükna hakkı (oturma hakkı), velayet hakkı gibi haklar kişiye bağlı olan haklar başkalarına devir edilemeyeceği için kıymetli evraka da konu olmaz.

Kıymetli evrak özel şekil şartlarına tabidir. Kıymetli evrakın oluşturulması, devri, kaybolması halinde iptali gibi hususlar belirli şekil şartlarına tabidir. Söz konusu işlemler, kanunda öngörüldüğü şekilde yapılmadığı takdirde kıymetli evrak ya hüküm ifade etmeyecek yahut istenen sonuç sağlanamayacaktır. Senedin oluşturulmasında aranan şekil kuralları şarttır.

➤ **Sigorta Hukuku**

Toplum içinde yaşayan insanların malları ve yaşamı sayılmayacak kadar çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. İnsanlar kazançlarının bir bölümünü tasarruf ederek bu gibi olayların zararlarını gidermeye çalışabilir. Ancak mevcut tasarruf, her zaman zararı karşılamayabilir. İnsanlar zararları tek başlarına karşılamak yerine birleşerek aralarında bölüşebilir.

Sosyal dayanışma - sigorta öyle bir sözleşmedir ki aynı türden tehlike riski altında bulunan kişiler, belirli bir miktar parayı öder ve toplanan miktar sadece o tehlikeye bilfiil maruz kalanların zararlarını gidermek için kullanılır.

➤ **Deniz Ticaret Hukuku**

Deniz Ticareti Hukuku, deniz üzerinde yapılan ticari ilişkileri düzenleyen hukuk dalıdır.

➤ **Taşıma Hukuku**

Taşıma Hukuku'nda, öncelikle sözleşme önemlidir. Taşımanın muhtelif ayrımları, bu bağlamda ulusal ve uluslararası taşıma ile uygulanacak hükümler Ticaret Kanunu'nda belirlenen taşıyıcının sorumluluğu ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Ticari davalara bakan mahkemeler taşıma davaları ile ilgili davalara da bakar.

1.3.1.3. Devletler Özel Hukuku

Bir devletin diğer devletler ve milletlerarası kuruluşlarla olan ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır. Bu yönüyle devletler Genel Hukuku bir Dış Hukuku olarak da

nitelendirmektedir. Hukuk alanlarında bir devletin kendi ülkesinde kişilerle ve kişilerin birbirleriyle olan ilişkileri (iç hukuk) düzenlendiği halde Devletler Genel Hukuku'nda, bir devletin kendi ülkesi dışında bir başka devlet ya da milletlerarası kuruluşlarla ilişkilerini düzenlemektedir. Bu tür ilişkilerde devletler arasında eşitlik söz konusudur.

Devletler Özel Hukuku, Özel Hukuk alanında yabancı unsur taşıyan hukuki ilişki ve ihtilafların çözümünde uygulanacak kurallardan oluşmuş hukuk dalıdır.

➤ **Yabancılar Hukuku**

Bir ülke sınırları içerisinde bulunan fakat o ülkenin vatandaşı olmayan kimselere yabancı denir. Yabancılar Hukuku, bir ülkede yaşayan ve o ülkenin vatandaşı olmaması dolayısıyla bir takım haklardan faydalanamayan kişilerin tâbi olduğu hukuk sistemidir. Konusu, yabancı gerçek ve tüzel kişilerdir.

Yabancı, bulunduğu ülkenin hâkimiyeti altındadır. Vatandaşı bulunduğu devletin diplomatik himayesine sahiptir. Yabancılar Hukuku, kuralları ile milletlerarası anlaşmalarla tespit edilen haklardan daha az hak verilirse yabancıların vatandaşı olduğu devlet, diplomatik himaye yoluna başvurur.

• **Yabancı kavramına girenler**

- **Vatansızlar (haymatlos):** Hiçbir devletin vatandaşı olmayanlardır.
- **Mülteci:** Vatandaşı olduğu devlette gerçekleşen siyasi olaylar sonucunda onu terk etmiş ve başka bir ülkenin vatandaşlığına geçmeden o ülkede yaşayan kişilerdir.
- **Azınlıklar:** Bir ülkede yaşayan ortak dil, din, kültür dolayısıyla çoğunluğa göre farklı olan kişilerdir. Bunlar buldukları devletin vatandaşlarıdır.
- **Muhacirler:** Türkiye'ye yerleşmek amacıyla dışardan gelen Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı kimselerdir.

• **Yabancılar için Milletlerarası Hukuk'ta hâkim olan prensipler**

Bir ülkenin kendi vatandaşlarına uyguladığı rejimin aynısını yabancılar da uygulanması eşitlik prensibi gereğidir. Yabancıya insan olması sebebiyle bir takım asgari hakların tanınması için asgari standartlar uygulanır. Bunlar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan sözleşmelere esas teşkil eder.

Anayasa; temel hak ve hürriyetleri, vatandaş-yabancı ayrımı yapmadan **Milletlerarası Hukuk** esaslarına uygun olarak kabul etmiştir. Yabancıların faydalanması mümkün olmayan siyasi haklar için ise ilgili maddelerde yalnız Türkler veya vatandaşlar deyimi kullanılmıştır.

Gerçekten bugün bazı haklar ya yabancıya tanınmakta veya sınırlı olarak tanınmaktadır. Meselâ yabancı şirketlerin çalışmasında, taşınmaz edinmede, bazı meslek ve sanatları icrada, Türkiye'ye giriş ve ikamette, basın özgürlüğü ve eğitim konularında bazı sınırlamalar vardır.

Anayasa bu sınırlamaları milletlerarası anlaşma, genel prensipler, örf ve âdet kuralları ve yabancı mahkeme kararlarına uygun olarak kabul etmektedir.

➤ **Kanunlar ihtilafı**

Aynı konuya ilişkin olarak, devletlerin farklı hukuksal düzenlemeler yapmış olmalarından doğan sorunlara kanunlar ihtilafı sorunları denir. Kanun ihtilafı sorunlarının çözümü için davanın hangi ülkenin hukukuna göre yürütüleceği, hangi ülkenin mahkemesinde çözüleceği konuları belirlenmelidir.

Kısaca kanunlar ihtilafı, kuralları hükme bağlanması gereken belirli bir olay veya hukuki ilişkide uygulanma imkânı olan birden çok hukuk düzeninin hangisinin uygulanacağını belirler.

➤ **Vatandaşlık Hukuku**

Vatandaşlık (tabiiyet): Bir kişiyi devlete bağlayan hukukî ve siyasî bağa verilen isimdir. Vatandaşlık Hukuku'nun başlıca inceleme konusu vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesidir. Bu karar tamamıyla bir idarî işlemdir ve Danıştay'ın yargısal denetimine tabidir. Dolayısıyla bu işlemler İdare Hukuku'nun da alanına girer. Bu şu anlama gelir ki, vatandaşlık Hukuku'nda bir hüküm varsa o konuda İdare Hukuku değil, vatandaşlık Hukuku uygulanır. Ancak vatandaşlık konusunda, vatandaşlık Hukuku'nda bir hüküm yoksa ortaya çıkan boşluk, İdare Hukuku'nun kural, kavram ve ilkeleri uygulanarak doldurulur.

1.3.2. Karma Hukuk'un Dalları

Tablo 1.5: Karma Hukuk'un Dalları

Bazı hukuk dalları ise hem Özel Hukuk'un hem de Kamu Hukuku'nun özelliklerini taşımaktadır. Örneğin, İş Hukuku önceleri bir Özel Hukuk dalı iken giderek Kamu Hukuku niteliğini kazanmıştır. Ağır bastıkları yanları dikkate alınarak bu tür hukuk kuralları Kamu ya da Özel Hukuk içinde ele alınabileceği gibi Karma Hukuk adı altında ayrıca da incelenebilir.

➤ **Fikir Hukuku**

Fikir ve sanat eserlerini üreten, bilim ve fen alanında buluşları olan kişilerin yapıtları ve buluşları üzerindeki haklarını düzenleyen hukuk kurallarına, Fikir Hukuku denir.

Resim 1.4: Fikir Hukuku

Bilim, edebiyat, müzik, güzel sanatlar, sinema ile ilgili yapıtlar, bilim ve fen alanındaki buluşlar; ticaret unvanları ve markalar, Fikir Hukuku içinde ele alınan konulardır.

➤ **İş Hukuku**

İş Hukuku hizmet ilişkilerini düzenleyen bir hukuk dalıdır. Hem kamu hem de özel sektördeki işçi ve işveren ilişkileri, birer Özel Hukuk ilişkisidir. Ancak günümüzde İş Hukuku'nda asıl olan **işçi haklarının korunması** olduğundan, devlet işçi haklarına müdahale etme ihtiyacı duymuştur. Bunun sonucunda da İş Hukuku Özel Hukuk alanından Kamu Hukuku alanına doğru kaymıştır.

İş Hukuku, işçilerin haklarının işverenlere karşı korunması ihtiyacından doğmuştur. Toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt gibi konular İş Hukuku'nu ilgilendiren konulardır.

➤ **Hava Hukuku**

Havacılık faaliyetlerinin ortaya çıkardığı ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına Hava Hukuku denilir. Hava Hukuku hem kişiler arasındaki hem kişilerle devlet arasındaki hem de devletler arasındaki ilişkileri düzenler.

➤ **Toprak Hukuku**

Toprak Hukuku, tarım topraklarının hukuki durumlarını, dağıtımlarını ve işletilmelerini düzenleyen hukuk dalıdır.

➤ **Banka Hukuku**

Banka Hukuku'nun konusu, banka işletmesi ve bu işletmenin hukuki ilişkileridir. Bankacılık faaliyetleri önceleri Ticaret Hukuku'nun kapsamında yer alırken günümüzde yaygınlaşan bankacılık faaliyetleri nedeniyle bağımsız bir hukuk dalı tarafından incelenmeye başlanmıştır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek, Özel Hukuk ve diğer hukuk dallarının arasındaki ayrımı açıklayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Özel Hukuk'u tanımlayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukuk'la ilgili kitaplardan yararlanabilirsiniz.
➤ Özel Hukuk'un diğer hukuk dallarından farkını açıklayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukuk'la ilgili kitaplardan yararlanabilirsiniz.
➤ Özel Hukuk ile Karma Hukuk'un dallarını açıklayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukuk'la ilgili kitaplardan yararlanabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Bir toplum içinde eşit haklı ve eşit yetkili kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalına ne denir?
 - A. Kamu Hukuku
 - B. Devletler Özel Hukuku
 - C. Özel Hukuk
 - D. Aile Hukuku
 - E. İş Hukuku
2. Özel Hukukta bir kimseye hukuk düzeninin sağladığı yetkilere ne denir?
 - A. Hak
 - B. Görev
 - C. Sorumluluk
 - D. Alacak
 - E. Miras
3. Aşağıdakilerden hangisi Medeni Hukuk'un temel ilkelerinden **değildir**?
 - A. İyi niyet, doğruluk ve güven ilkesi
 - B. İtiraz ilkesi
 - C. Hâkimin takdir yetkisi
 - D. Borçların genel kurallarının uygulanması
 - E. İspat kuralları
4. Sadece insandan ibaret olan kişiler hangisidir?
 - A. Gerçek kişiler
 - B. Tüzel kişiler
 - C. Özel Hukuk tüzel kişileri
 - D. Kamu Hukuku tüzel kişileri
 - E. Eşit kişi
5. Ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kimsenin mirasının intikal ettiği gerçek veya tüzel kişi aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Muris
 - B. Mirasçı
 - C. Tereke
 - D. Miras
 - E. Müflis
6. İnsanların zararlarını tek başına karşılaması yerine, insanlar birleşerek bu zararı karşılarlar. Bunun sonucunda da bir hukuk dalı oluşmuştur. Bu hukuk dalı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Taşıma Hukuku
 - B. Eşya Hukuku
 - C. Kişiler Hukuku
 - D. Sigorta Hukuku
 - E. Vergi Hukuku

7. Türkiye'ye yerleşmek üzere dışarıdan gelen, Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı kimselere ne ad verilir?
A. Muhacirler
B. Azınlıklar
C. Vatansızlar
D. Mülteciler
E. Yurtsuz
8. Ticari İşletme sayılmak için aşağıdakilerden hangisine gerek **yoktur**?
A. Kişilerin bir araya gelmesi
B. Gelir sağlamak
C. Devamlılık
D. Belli bir çapı aşma
E. İşletme kurallarına göre işletilmesi

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

9. Bir toplum içinde eşit haklı ve eşit yetkili kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalına denir.
10. Bir ülkede yaşayan ortak dil, din, kültür dolayısıyla çoğunluğa göre farklı olan kişilere.....denir.
11. Aynı konuya ilişkin olarak devletlerin farklı hukuksal düzenlemeler yapmış olmalarından doğan sorunlara.....sorunları denir.
12. Kişinin içinde bulunduğu ve aile denen topluluğun üyeleri olan kişilerin ilişkilerini düzenleyen medeni hukuk dalına.....denir.
13. Özel Hukuk'un en önemli ve en geniş alanını kapsayan hukuk dalına.....denir.
14. Eşya üzerindeki en geniş ve sınırsız aynı hakka.....denir.
15. Şirketler.....kişiliğe sahiptir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Bu öğrenme faaliyeti ile Kamu Hukuku'nu tanımlayarak Kamu Hukuku'nun kaynaklarını sıralayabileceksiniz. Ayrıca Kamu Hukuku ve Özel Hukuk arasındaki farkları açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Kamu Hukuku'nun kaynaklarını araştırınız.
- Kamu Hukuku'nun ve Özel Hukuk arasındaki farkları, internetten araştırınız.
- Kamu Hukuku'nun dallarını hukuk kitaplarından, araştırınız.
- Araştırdığınız konularla ilgili dosya oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. KAMU HUKUKU

2.1. Kamu Hukuku'nun Tanımı ve Kamu Hukukunun Kaynakları

Kamu Hukuku, bir devletin, egemenliğin sahibi olarak, ülkesi üzerinde yaşayan kişiler ve diğer devletlerle olan bütün ilişkilerini düzenleyen hukuka denir. Kamu Hukuku'nda, Özel Hukuk'tan farklı olarak taraflar arasında bir eşitsizlik görülür. Yani devlet özellikle kişilerle girdiği ilişkilerinde üstün konuma sahiptir. Buyurma yetkisini elinde bulundurur. Bir kamu kuruluşu, mal sahibi istemese bile, bir taşınmazı kamulaştırma yoluyla zorla elde edebilir.

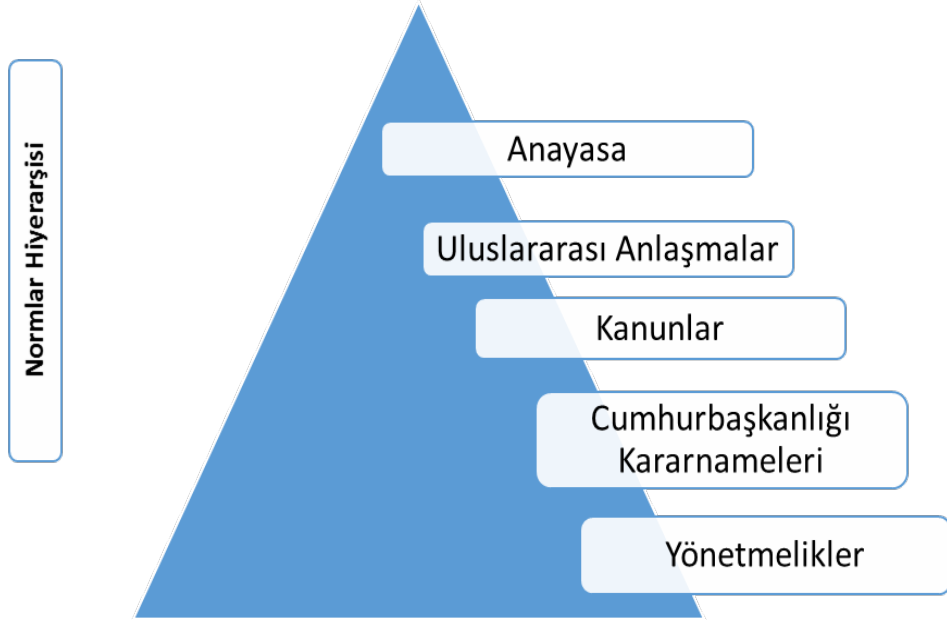
Kamu Hukuku'nda taraflardan en az birinin kamu kurumu olması gerekir, tarafların her ikisi de kamu kuruluşu olabilir. Kamu Hukuku da kendi arasında Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Yargılama Hukuku, Devletler Hukuku, Genel Kamu Hukuku, Mali Hukuk olarak ayrılır.

Uyulması zorunlu olan kaynaklara **bağlayıcı kaynaklar** denir. Bağlayıcı (uyulması zorunlu olan) kaynaklar, **yazılı kaynaklar** ve **yazılı olmayan kaynaklar** diye ikiye ayrılır. Yazılı kaynaklar; Anayasa, kanunlar, uluslararası anlaşmalar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri (Olağanüstü hâl dönemlerinde çıkartılan cumhurbaşkanlığı kararnameleri kanun hükmündedir.), yönetmeliklerden oluşur. İçtihadı birleştirme kararları da yazılı ve bağlayıcı hukuk kaynaklarındandır. Bağlayıcı kaynakların bir diğer grubunu ise yazısız kaynaklar (örf ve adet), yani gelenek hukuku oluşturur.

2.1.1. Yazılı Kaynaklar (Bağlayıcı Kaynaklar)

Hukuk kurallarının yazılı biçimde yer almış olduğu metinler, hukukun yazılı kaynaklarını oluşturur. Bunların en başında Anayasa, kanunlar, uluslararası anlaşmalar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri (Olağanüstü hâl dönemlerinde çıkartılan cumhurbaşkanlığı kararnameleri kanun hükmündedir.), yönetmelikler olarak sıralanabilir.

Yazılı kaynaklar arasında belli bir sıralama vardır. Buna normlar (kurallar) hiyerarşisi (sıra düzeni) denir. Burada sayılan kurallardan hiçbiri kendisinden üstte yer alan kurala aykırı olamaz. Örneğin, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri yasalara ve Anayasa'ya aykırı olamaz.

Tablo 2.1: Yazılı (bağlayıcı) kaynaklar

➤ Anayasa

Anayasa, devletin şeklini, yapısını, organlarının görev ve yetkilerini, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini bireylerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kuralların tümüdür.

Başka bir deyişle Anayasa *devletin temel kuruluşunu, işleyişini, iktidarın el değiştirmesini ve iktidar karşısında bireylerin özgürlüklerini* devletin temel organlarının (yasama, yürütme, yargı) birbiri ile olan ilişkilerini, düzenler.

Anayasa terimi ilk kez 17 Eylül 1787 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nda kullanılmıştır. O zamandan beri devlet yönetimi ile ilgili ana kuralları bir belgede toplamak gelenek olmuş ve bu belge de **anayasa** olarak adlandırılmıştır.

Ülkemizde yazılı anayasa kurallarının tarihsel gelişimini ilk anayasal belge niteliği taşıyan 1808 yılında Sultan II. Mahmut'un ayanlarla imzalamış olduğu Sened-i İttifak'a kadar dayanmaktadır, belirtelim ki, Senedi İttifak Anayasa olmamakla birlikte Padişah'ın yetki sınırlarını belirmesi açısından anayasal nitelikte bir belge olarak değerlendirilir. Bu bakımdan İngilizlerin 1215 yılında imzalanmış olduğu Magna Carta ile benzerlik göstermektedir. Türk Tarihinin ilk anayasası **I. Meşrutiyetin ilânıyla kabul edilen 1876 Kanuni Esasi**'dir (1876 Osmanlı Anayasası). Bu anayasa 1978 yılında askıya alınmış olup II. Meşrutiyet'in ilânıyla bazı hükümleri değiştirilerek 1908 tarihinde tekrar yürürlüğe konulmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk anayasası ise 1921 yılında ilan edilen Teşkilat-ı Esasi'dir. Bunu 20 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe giren 1924 Anayasası izler. Daha sonra 1961 ve 1982 Anayasaları çıkartılmıştır. Ülkemizde halen, çıkarıldığı günden beri üzerinde birçok değişiklik yapılan 1982 Anayasası yürürlüktedir.

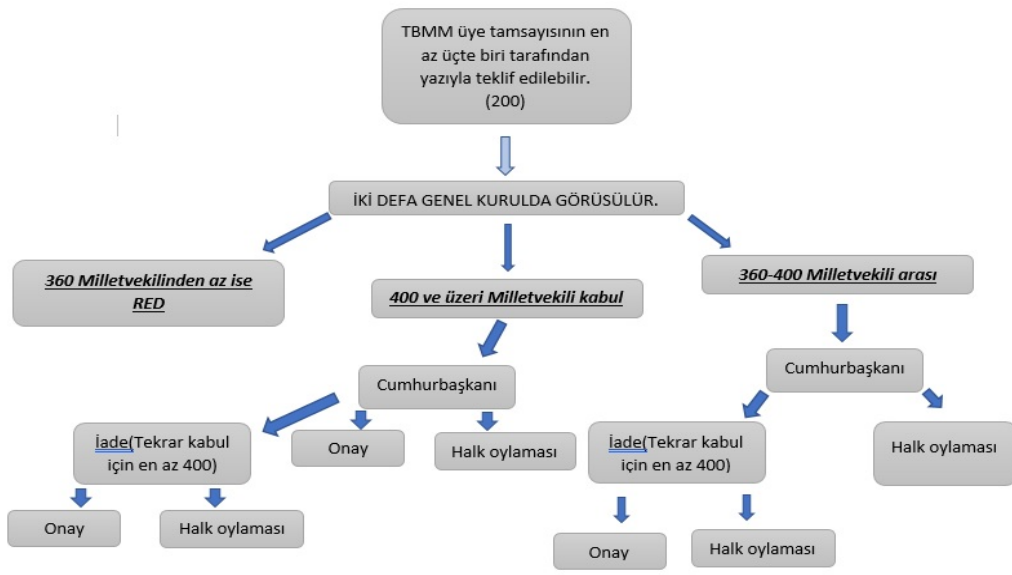
1982 Anayasası devletin şekli, Cumhuriyetin nitelikleri, yasama, yürütme, yargı organlarının görevleri, kişilere tanınan temel hak ve hürriyetler gibi konuları kapsamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası **Başlangıç** kısmı ile birlikte yedi kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım **Genel Esaslar**, ikinci kısım **Temel Haklar ve Ödevler**, üçüncü kısım **Cumhuriyet'in Temel Organları** dördüncü kısım **Mali ve Ekonomik Hükümler** beşinci kısım **Çeşitli Hükümler** altıncı kısım **Geçici Hükümler** yedinci kısım **Son Hükümler** başlığını taşımaktadır.

Anayasanın değiştirilmesi (Anayasa madde: 175) Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler TBMM Genel Kurulunda **iki defa** görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının **beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla** mümkündür. Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tabidir. Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin Kanunları, **bir daha görüşülmek** üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanun'u, üye tamsayısının **üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanun'u halkoyuna sunabilir**. Meclisce üye tamsayısının **beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla** kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde **halkoyuna** sunulmak üzere Resmî Gazete'de yayımlanır.

Halkoyuna sunulan anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için halk oylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Anayasa maddelerinin kolay değiştirilemez niteliği nedeniyle sert bir anayasa olarak kabul edilmektedir.

Tablo 2.2: Anayasa’da değişiklik yapılması süreci

➤ Kanunlar

Kanun, yetkili organlarca meydana getirilen yazılı olarak çıkartılan genel, soyut, sürekli olan hukuk kurallarına verilen addır. Yetkili organdan kasıt yasama organıdır. Kanunlara örnek olarak; Türk Medenî Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Türk Ceza Kanunu, İdari Yargılama Kanunu, Türk Vatandaşlığı Kanunu, Soyadı Kanunu, Dernekler Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Türk Borçlar Kanunu vb. sayılabilir. Kanunlar Anayasanın Üstünlüğü İlkesi mucibince anayasaya aykırı olamazlar.

TBMM tarafından kabul edilen Kanun’un tamamlanabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Resmi Gazete’de yayımlanması gerekir. Cumhurbaşkanı Meclis tarafından kabul edilen Kanunları on beş gün içinde yayımlamak zorundadır. Yayımlanmasını uygun bulmadığı Kanunları ise, bir daha görüşülmek üzere - bu konuda gösterdiği gerekçe ile birlikte - Meclise geri gönderebilir.. TBMM, Cumhurbaşkanının geri gönderdiği Kanun’u aynen kabul ederse, bu durumda Cumhurbaşkanı Kanun’u yayımlamakla yükümlüdür. Eğer Meclis geri gönderilen Kanun’da yeni bir değişiklik yapmışsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen Kanun’u da geri gönderebilir (AY. madde 89).

Kanunların ne zaman yürürlüğe gireceği genellikle kanun metninde açıklanır. Ancak böyle bir açıklama yoksa Kanun Resmî Gazete’de yayımını izleyen kırk beş gün sonra yürürlüğe girer. Her kanunun adı ve numarası vardır.

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az yetmiş beş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun elli beş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

➤ **Uluslararası anlaşmalar**

Usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan uluslararası anlaşmalar yasa gücündedir. Yönetim görevlerini yürütürken bunlara uymak zorundadır.

Uluslararası anlaşmalar Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır. Ancak Cumhurbaşkanı'nın bir anlaşmayı onaylayabilmesi için TBMM'nin anlaşmayı bir yasa ile uygun bulması gerekir (AY. madde 90). Cumhurbaşkanı, Meclisin uygun bulduğu anlaşmayı onaylayıp onaylamamakta serbesttir.

İktisadi ve teknik ilişkileri düzenleyen anlaşmalarla uluslararası bir anlaşmaya dayanan ya da yasanın verdiği yetkiye dayanarak yapılan anlaşmaların meclis tarafından uygun bulunması zorunluluğu yoktur. Bu gibi anlaşmalar, doğrudan doğruya yürütme organı tarafından yapılır ve yürürlüğe konur.

Yürürlüğe konulmuş anlaşmalar yasa gücündedir. Bunların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez ve iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

Uluslararası anlaşmalara, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi örnek olarak verilebilir.

➤ **Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri**

Cumhurbaşkanının, yürütme yetkisine ilişkin konularda çıkardığı düzenleyici işlemlere Cumhurbaşkanlığı kararnamesi denir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir

Olağanüstü hâllerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konularda, yukarıda belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur. Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hâllerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

➤ **Yönetmelikler**

Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir. Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir. Kamu kuruluşlarının yönetmelik çıkarması, düzenli yönetim ilkesinin bir gereğidir. Kamu kuruluşları yönetmelik çıkarma yetkisine kendiliğinden sahiptir. Yani yönetmelik çıkarmak için bir yasaya gerek yoktur. Çıkarılan yönetmeliklerin yasa aykırı olmaması gerekir. Yönetmeliklerin, üst hukuk kurallarına aykırı olduğu durumlarda iptali için Danıştay'a dava açılır.

Yönetmeliği bir bakanlık yapabileceği gibi birkaç bakanlık birlikte de yapabilir. Yönetmeliklere örnek olarak, Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, Üniversitelere Kayıt Yönetmeliği, Evlendirme Yönetmeliği, Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yönetmeliği verilebilir.

➤ **İçtihadı Birleştirme Kararları**

Yüksek Mahkemelerin çeşitli daire, hatta aynı dairenin ya da genel kurul kararlarının arasında aynı konuda farklılıkların olması mümkündür. İşte bu konuda ortaya çıkan içtihat farklılıklarını gidermek ve istikrarı sağlamak için, içtihadı birleştirme yoluna gidilir. Bu görev o yargı düzeninin en üst derecesinde bulunan yüksek mahkemelere düşmektedir. İchtihadı birleştirme kararları, yargı yerlerinin kararları ve uygulamaları açısından birliği sağlamaya yaramaktadır.

İchtihadı birleştirme kararları, bir yasanın boşluğunu dolduran, içtihatla bir değişiklik oluncaya kadar uyulması zorunlu kaynaklardır. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır.

2.1.2. Yazısız kaynaklar (örf ve âdet hukuku)

Bu hukuk dalına gelenek hukuku (teamül hukuku) denildiği de görülür. Yazılı kaynakların aksine bir otoritenin iradesine dayanmaz. Halkın vicdanından doğar ve genel bir inanın ürünüdür.

Belirli olaylar karşısında toplum bireyleri tarafından sürekli olarak tekrarlanan aynı davranış biçimleri daha sonra bunlara uyulmasının zorunlu olduğu şeklinde toplum içerisinde genel bir inanın meydana gelmesine sebep olur. Böylece örf ve âdet hukuku oluşur. Örf ve âdet hukuku yazılı değildir. Toplumsal vicdanda yaşar.

Bir geleneğin hukuk kuralı hâline gelebilmesi için üç şartın gerçekleşmesi gerekir;

- **Süreklilik:** Yani uzun bir süre uygulanması gereklidir.
- **Genel inanç:** Belli bir geleneğe uyulmasının zorunlu olduğu konusunda toplumda genel bir inancın doğmuş olması gereklidir.
- **Devlet desteği:** Bir geleneğin hukuk kuralı hâline gelebilmesi için **yaptırım** ile desteklenmesi gereklidir. Bu da genellikle yasalardaki göndermelerle mümkün olur.

Medenî Kanun'un 1. maddesinde kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim örf ve âdet hukukuna göre bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre karar verir. Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.

Genel olarak, gelenek hukuku ile yasalardaki boşluklar doldurulur ya da bir yasa hükmünün yorumunda kullanılır. Hakkında açık hüküm bulunan durumlarda gelenek hukukuna başvurulmaz.

Yazılı hukuk kurallarının gelişmesiyle, gelenek hukuku eski önemini yitirmiştir. Örnek: Ortakçılık bir kimsenin başkasının inek, keçi, koyun gibi bir hayvanına bakarak ürününe ortak olmasını ifade eden bir örf ve âdet hukuku kuralıdır. Yarıcılık ise kendi toprağını ekip biçemeyen bir kimsenin, ürünün yarısını vermek şartıyla toprağını başkasına ektirip biçirmesiyle ilgili bir örf âdet hukuku kuralıdır. Önceleri gelenek hukuku içinde yer alan bu iki gelenek hukuku kuralı günümüzde yazılı hukuk kuralına dönüşmüştür.

Fotoğraf 2.1: Hâkimlerin karar simgesi

2.1.3. Yardımcı Kaynaklar

Uyulması zorunlu olmayan hukuk kaynaklarına yardımcı hukuk kaynakları denir. Yardımcı hukuk kaynaklarının bağlayıcılıkları yoktur. Bunlara öğreti (doktrin) ve bazı yargı kararları (içtihat) girmektedir. Bu kaynaklar:

- **İçtihat Hukuku (Mahkeme Kararları)**

Hukuk'un önemli kaynaklarından biri de, yargı kararlarıdır. Hukuk'a aykırı davranıldığında, hukuk kurallarına uyulmadığında, haksızlığın giderilebilmesi için mahkemelere gerek vardır. Mahkemeler hangi eylemlerin hukuka uygun, hangi eylemlerin ise hukuka aykırı olduğu konusunda karar verir. Mahkemelerin vermiş olduğu bu kararlardan hukuk kaynağı olarak yararlanılabilir. Mahkemelerin vermiş olduğu kararlardan çıkarılan hukuka **İçtihat Hukuku** denilir.

Mahkemelerin ellerindeki davaları sonuçlandırması gerekir. Hâkim önüne gelmiş olan bir Medeni Hukuk anlaşmazlığını çözmek üzere önce yazılı kaynaklarda dava ile ilgili bir hüküm olup olmadığını araştırır. Yazılı kaynaklarda herhangi bir hüküm olmadığı durumda örf ve âdet hukukundan anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir hukuk kuralı araştırır. Burada da anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir kural bulamazsa "Bu anlaşmazlıkla ilgili bir hukuk kuralı yoktur." diyerek anlaşmazlığı sonuca bağlar. Kanun, hâkime bu gibi durumda anlaşmazlığı çözmeye yarayacak bir kural koyma yetkisini tanımıştır. Hâkim bu yetkiye dayanarak anlaşmazlığı bir sonuca bağlar. Hâkim, "Gerek yazılı gerekse örfî hukuk kaynaklarında bu konuda herhangi bir kural olmadığından ben bu anlaşmazlığı çözümlenemeyeceğim." demek hakkına sahip değildir.

Mahkemeler davalara karar vermeye çalışırken, yasaları da yorumlamak, anlamlarını araştırmak durumunda kalır. Böylece mahkemeler, davaları çözümlerken hukuk kaynaklarının oluşumuna da katkıda bulunur.

Ülkemizde yargı kararlarının bazıları bağlayıcı nitelik taşıırken bazıları ise bağlayıcı değildir. Mesela; "İçtihadı Birleştirme Kararları" bağlayıcı nitelik taşımaktadır. İçtihadı Birleştirme Kararları dışındaki yargı kararları ise bağlayıcı nitelik taşımaz. Bunlardan ancak belli bir olayda ne şekilde hareket edilmesi gerektiğini göstermesi açısından faydalanılabilir.

➤ **Öğreti (doktrin)**

Doktrin, hukuk bilginlerinin hukuki sorunlarla ilgili olarak açıkladıkları görüşlerini ifade eder. Buna **bilimsel içtihat** da denilir. Hukukçular, yürürlükteki hukuku inceleyip açıkladıkları ve yorumladıkları gibi, olması gereken hukuku da önerebilir.

Öğreti, hukuk kurallarını ve yargı kararlarını eleştirerek hukukun oluşmasına ve gelişmesine yardımcı bulunur. Böylece öğreti, hem yasama organının çalışmalarına, hem de uyuşmazlıkları gideren mahkemelere yardımcı olur.

Öğretide belirtilen görüşlerin, bulunan çözüm yollarının yargıcı bağlayıcı bir yönü olmamakla birlikte, öğretinin, yargı kararlarındaki rolü büyüktür. Medenî Kanun'un birinci maddesi yargıca, kararlarını verirken öğretilen yararlanmasını önermektedir.

Öğreti, hukuk alanındaki etkisini, yasama organının çalışmalarında da gösterir. Yasama organı, öğretinin görüş ve önerilerinden yararlanır. Bütün bu yönleri ile öğreti, hukukun önemli bir yardımcı kaynağıdır. Medenî Kanun da öğretinin hukuka kaynak olabileceğini açıkça kabul etmiştir.

2.2. Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Arasındaki Farklar

Hukuk kurallarının bir kısmı kişiler ile kişiler arasındaki ilişkileri, bir kısmı ise kişiler ile toplum (devlet) arasındaki ilişkileri düzenler. Bu ilişkilerin gösterdikleri özellikler ve korunan menfaatler birbirinden farklıdır. İşte bu durumu göz önünde bulunduran Roma hukukçuları hukuku; **Kamu Hukuku** (Amme Hukuku) ve **Özel Hukuk** (Hususi Hukuk) olmak üzere iki ana gruba ayırmışlardır.

Bir kişi ile diğer bir kişi arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına Özel Hukuk, bir kişi ile devlet veya bir devlet ile diğer bir devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına da Kamu Hukuku adını vermişlerdir.

Fotoğraf 2.2: Kişiler ile devlet arası ilişkilerden bir görünüm

Hukukun, Kamu Hukuku-Özel Hukuk şeklinde bir ayrıma tabi tutulmasının pratik bakımdan faydalı olduğu hakkında tereddüt yok ise de ayrımın hangi ölçüte (kıstasa) dayanması gerekeceği konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Gerçekten, herhangi bir hukuk kuralının Kamu Hukuku'na mı yoksa Özel Hukuk'a mı girmekte olduğunu tespitite, bazıları bu hukuk kuralının amacına, bazıları ise mahiyetine bakmak gerektiği fikrini ileri sürmektedir.

Kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının Özel Hukuk'a girmesine dair bir tereddüt yoktur; çünkü bu ilişkilerde taraflar eşit durumdadır. Eşitler arası ilişkiler Özel Hukuk tarafından düzenlenir. Tereddüt, Kamu Hukuku'nda ortaya çıkmaktadır çünkü devlet ile herhangi bir kişi arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları, kişiler arasındaki ilişkileri düzenlemekte olan hukuk kurallarından farklıdır.

Modern görüşe göre, devletin bir kişi ile olan ilişkisini düzenleyen herhangi bir hukuk kuralının mutlaka Kamu Hukuku'na girmesi gerekmez. Burada dikkat edilecek husus, devletin bu ilişkiye ne sıfatla katılmakta oluşudur. Eğer devlet bu ilişkiye üstün bir otoritenin yani kamu gücünün sahibi olarak katılıyor ve böylece ilişkinin tarafları arasında eşitlik değil, bir altlık-üstlük durumu söz konusu ise "Bu ilişkiyi düzenleyen hukuk kuralı, Kamu Hukuku'na girer." denilebilir.

Nitekim kamulaştırmada (istimlâk) durum böyledir. Devlet, kamu yararı düşüncesiyle bir kişinin taşınmazını, örneğin yol açmak veya çocuk bahçesi yapmak amacıyla bir kimsenin arsasını, takdir edilen bedelini ödemek suretiyle onun elinden almaktadır.

Kamulaştırmada devlet, ilişkiye kamu gücünün sahibi olarak girmekte olduğundan, karşısındaki kişi taşınmazının mülkiyetini devlete devretmek istemese bile sonuçta gene de devretmek zorunda kalacaktır; “Bu arsa bana lazım, onu devretmek istemiyorum!” diyemez.

Resim 2.1: Kişiler ile kişiler arası ilişkiler

Eğer devlet, herhangi bir kişiyle olan ilişkisinde kamu gücünün sahibi olarak bulunmuyor ve böylece ilişkinin tarafları arasında bir eşitlik söz konusu oluyor ise o takdirde bu ilişkiyi düzenlemekte olan hukuk kuralının Kamu Hukuku'na değil, Özel Hukuk'a girmekte olduğunu kabul edeceğiz.

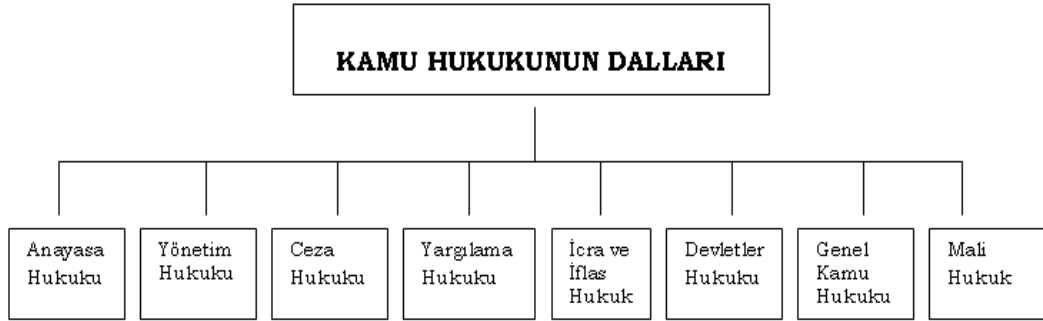
Nitekim devlet bazı ihtiyaçlarını karşılamak üzere kişilerle çeşitli sözleşmeler yapar. Örneğin, devlet, kamu kuruluşlarının yakıt ihtiyacını karşılamak üzere bir kömür tüccarından kömür satın alır. Çalıştırdığı personel için bir terziye tek tip elbise diktirir. Bir kamu kuruluşunun yer ihtiyacını gidermek üzere bir kişiden binasını kiralar vb. Bu tür hukuki işlemlerde devlet, kamu gücünün sahibi olarak değil, alelade bir kişi, bir vatandaş gibi ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, bu hukuki işlemler tamamen, eşitler arası bir işlem olarak yapılmaktadır. Burada devletin, karşısındaki kişiye istediğini zorla kabul ettirmek yetkisi yoktur, onunla anlaşabilirse sözleşme yapılmış olur, anlaşamazsa bir başkasına başvurmak zorunda kalır. O hâlde, bu ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları Özel Hukuk'a girer.

Demek oluyor ki devletin katıldığı ilişkileri düzenlemekte olan hukuk kurallarını her zaman Kamu Hukuku'na giren kural olarak saymak doğru olmaz. Bu kuralların Kamu Hukuku'na girebilmesi için, devletin ilişkiye kamu gücünün sahibi sıfatıyla katılmakta olması gerekir.

Bu bilgiler ışığında Kamu Hukuku ile Özel Hukuk arasında ayırımın tam olarak nasıl yapılacağı, çizginin nereden itibaren çekileceği konusunda ortak bir görüş birliği bulunmasa da Özel Hukuk toplumdaki bireyleri ilgilendirirken Kamu Hukuku'nun vatandaşlarla devlet arasındaki ilişkileri düzenlediğini söylemek mümkündür.

2.3. Kamu Hukuku'nun Dalları

Kamu Hukuku genel olarak kişi ile kamu, kamu kuruluşu ile bir başka kamu kuruluşu veya devletler arasındaki uyuşmazlıkları konu edinir. Dolayısı ile bu tip uyuşmazlıkları çözerken Kamu Hukuku'nun çeşitli dallara ayrılması söz konusudur. Aşağıdaki tabloda Kamu Hukuku'nun bazı dalları yer almaktadır. Bunların dışında İş Hukuku, Çevre Hukuku gibi Kamu Hukuku dalları da mevcuttur.

Tablo 2.3: Kamu Hukuku'nun Dalları

2.3.1. Anayasa Hukuku

Anayasa, en basit tanımıyla, bir devletin temel örgütleniş tarzını, organlarını, bu organlar arasındaki ilişkileri ve devletle birey arasındaki ilişkilerin temel kurallarını belirleyen üstün bir kanundur.

Devletin şeklini, yapısını, temel organlarını, bunların görev ve yetkilerini organlar arasındaki ilişkileri, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini inceleyen hukuk kurallarının tamamını kapsar. Ayrıca siyasi partiler, siyasi rejimler, baskı grupları gibi konular da Anayasa Hukuku kapsamında ele alınır.

Anayasa Hukuku da Anayasa ve onunla yakından ilgili diğer hukuki mevzuatı açıklayan, yorumlayan ve sistemleştiren bir hukuk bilimi dalıdır. Bu tanımın da ifade ettiği gibi Anayasa hukukçusunun ilgi alanı sadece anayasa metnini değil ülkenin anayasal ve siyasal hayatıyla çok yakından ilgili olan *Seçim Kanunları*, *Siyasi Partiler Kanunları*, *Yasama Meclisleri İçtüzükleri* ve *Temel Hakları Düzenleyen Kanunlar* gibi diğer kanunları da içine alır. Bunların dışında, diğer hukuk dallarında olduğu üzere, yargı kararları (içtihatlar) ve bilimsel eserler (doktrin) Anayasa Hukuku'nun da önemli kaynaklarıdır.

Anayasa Hukuku'muzun kaynağını 1982'de kabul edilen **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası** oluşturur.

2.3.2. Yönetim (İdare) Hukuku

Genel anlamda idare (yönetim); belli bir amacı gerçekleştirmek için kurulan örgüt veya bu amaca ulaşmak için belirli bir plan dâhilinde yürütülen faaliyetleri kapsamaktadır.

Buradan da anlaşılacağı üzere idare hem örgütü hem de örgütün faaliyetlerini ifade etmektedir. Toplumsal yaşamının her alanında idare olgusunu görmek mümkündür ve nerede belli bir amacın gerçekleşmesi için yapılan bir faaliyet varsa, orada bir idare olgusu var demektir.

İdare kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde şu anlamları ile yer almaktadır:

- “Yönetme, yönetim, çekip çevirme, ülke işlerinin yürütülmesi, kamuya ilişkin hizmetlerin bütünüdür.” şeklinde açıklanmaktadır.
- İdare terimi, birden fazla anlamı olan bir kavramdır. İdare, bazen **örgütlenme** (teşkilat), bazen idarenin yapmış olduğu **eylem ve işlemler**, bazen de **yönetme** anlamına gelir. İdare Hukuku'ndaki idare terimiyle, kamu idareleri anlaşılmalıdır.

İdare genel olarak iki anlamda kullanılır. Birinci anlam olarak devletin belirli organlarını ve kuruluşlarını ifade etmekte ve bu anlamda organik ya da yapısal anlamda idareden söz edilmektedir. İkinci anlam olarak ise devletin belirli faaliyetlerini ifade etmektedir. Burada da işlevsel ya da fonksiyonel anlamda idareden söz edilmektedir.

Kısacası idare en genel anlamıyla; yasama ve yargı organlarıyla yürütmenin, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcıları haricindeki tüm örgütlenmesi olarak ifade edilebilir. Bu örgütlenmeye devlet teşkilatının başkent ve taşra teşkilatları, yerinden yönetimler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bağımsız idari otoriteler de dâhildir.

İdarenin amacı ve varlık sebebi kamu yararı, kullandığı araç ise kamu kudretinden kaynaklanan üstünlük ve ayrıcalıktır. İdarenin kamu yararını gerçekleştirme amacı ve yükümlülüğü ona bireylerin çıkarlarının üstünde bir yer ve önem sağlar. Bundan dolayı idarenin kamunun ortak çıkarlarını tatmin etmek ve bireylerce güdülen çıkarlara üstün gelen hukuki araç ve imkânlarla sahip olması gerekir. İşte bu araçlar, **kamu kudretinin üstünlükleri ve ayrıcalıkları** olarak adlandırılır.

➤ **İdarenin özellikleri**

- İdare Hukuku'nun uygulama alanı Kamu Hukuku'dur.
- İdare Özel Hukuk kişilerine göre daha üstün ve ayrıcalıklı yetkilere sahiptir.
- İdare Hukuku'na hâkim olan düşünce **kamu yararıdır**.
- İdare Hukuku Kamu Hukuku'nun bir dalıdır.

Yukarıda sıraladığımız özelliklere sahip idarenin, kuruluş ve işleyişini düzenleyen bir Kamu Hukuku dalı vardır. Bu ise **İdare Hukuku** olarak adlandırılır.

Çeşitli kaynaklarda İdare Hukuku aşağıdaki şekillerde tanımlanmaktadır.

- **İdare Hukuku:** İdarenin kamu yararını gerçekleştirme için sahip olduğu üstünlük ve ayrıcalıklarla bireylerin hak ve hürriyetlerinin dengelenmesini amaçlayan Kamu hukuk dalıdır.
- **İdare Hukuku:** İdarenin kişilerle, topluluklarla, kurum ve kuruluşlarla ilişkilerini ve idari teşkilatın yapısını ve faaliyetlerini inceleyen bilim dalı ve kurallar bütünüdür. İdare Hukuku, idarenin teşkilatına, faaliyetlerine ve idarenin denetlenmesine uygulanan; kısaca idareyi düzenleyen hukuk dalıdır.
- **İdare Hukuku:** Genel olarak idarenin tabii olduğu hukuktur ve İdare Hukuku en geniş anlamıyla idarenin hukukudur.

İdare Hukuku'nun konusunu devlet idaresi (kamu) oluşturmaktadır ve özel kesim idareleri (ticaret işletmeleri, şirketler, dernekler vb.) İdare Hukuku'nun konusu dışında kalmaktadır. Şirket, vakıf ve dernek gibi özel kesim idareleri İdare Hukuku'nun uğraş alanı ve konusunun dışında kalmaktadır.

➤ **İdare Hukuku'nun doğuşu ve gelişimi**

İdare Hukuku, 19. yüzyılda Fransa'da gelişmeye başlayan ve etkilerini tüm Avrupa kıtası ülkelerinde hissettiren bir Kamu Hukuku dalıdır. Özellikle de Fransa'da modern anlamda İdare Hukuku'nun **adli ve idari otoritelerin birbirinden ayrılması ilkesiyle** birlikte ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Hukuk devleti ve sosyal devlet kavramlarının da bu dönemde ortaya çıktığı ve gelişmeye başladığı göz önünde bulundurulacak olursa, devlet faaliyetlerinin hızla arttığı ve genişlediği bir anlayış içinde, idari fonksiyonun da denetim altına alınması, kamu yararının sağlanması açısından kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde, İdare Hukuku alanındaki gelişmelerin, Tanzimat Dönemi'nde batılılaşma çabalarından sonra ortaya çıkmaya başladığını ve Cumhuriyet Dönemi'nde, Danıştay'ın etkisiyle hız kazandığı söylenebilir.

➤ **İdare Hukuku'nun özellikleri**

İşlem ve eylemlerinde kamu yararının egemen olduğu İdare Hukuku, Kamu Hukuku'nun bir dalıdır. İdarenin yetki ve görevleri önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde yürütülür. İdare Hukuku'nda kamu yararı esası egemendir. Bundan dolayı, idarenin faaliyetlerini gerçekleştirirken karşılaştığı sorunlar özel kesimin sorunlarına oranla farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bunların kendi niteliklerine uygun bir hukuki düzenlemeye ihtiyaçları vardır. Ancak bu düzenlemenin aynı zamanda idarenin tutum, davranış ve işlemlerinin idare edilenler açısından nesnel, adil ve güven sağlayıcı özellikte olması gerekir. İdare Hukuku'nun özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

- İdare Hukuku genç bir hukuk dalıdır.

Özel Hukuk kurallarının oluşumu ve uygulaması tarihsel süreç içerisinde çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Buna karşın İdare Hukuku ile kamu yararıyla kişisel yararın dengelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç ancak modern anlamda devlet anlayışının

benimsenmesinin doğal bir sonucu olan hukuk devleti ilkesinin benimsenmesine neden olmuştur. Bu sebeple İdare Hukuku XIX. yüzyılda ortaya çıkmış genç bir hukuk dalıdır.

- İdare Hukuku tedvin edilmemiş (derlenmemiş) bir hukuk dalıdır.

İdare, kamu yararını gerçekleştirmeyi hedeflediğinden durağan değildir ve sürekli gelişim ve değişim içindedir. İdarenin etkinliği olan kamu hizmetinin değişkenliği ve uygulama alanının genişliği, idarenin bütün etkinliklerinin metin hâline getirilmesine imkân tanımamaktadır (tedvin etmek: derlemek, Türk Dil Kurumu Sözlüğü).

İdare Hukuku'nun temel ilkelerinden olan kanuni idare ilkesi idarenin kuruluş, örgütlenme, görev ve yetkilerinin kanunla düzenlenmesini zorunlu kılar. İdarenin bu anlamdaki özelliklerinin tamamını içeren bir düzenleme yoktur; ama idarelerin uymak zorunda olduğu ilkeler başta anayasa ve kanun olmak üzere diğer düzenleyici işlemlerle ve yargı kararlarıyla somutlaştırılmıştır. Ayrıca her idarenin kendisine özgü bir mevzuatı vardır. İdareler genel ilkeler ve kendilerini ilgilendiren mevzuatları çerçevesinde hareket eder.

- İdare Hukuku içtihadı bir hukuk dalıdır.

İçtihat Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanmaktadır: Yasada veya örf ve âdet hukukunda uygulanacak kuralın açıkça ve tereddütsüz olarak bulunmadığı konularda, yargıcın veya hukukçunun düşüncelerinden doğan sonuçtur.

Tek bir metinde idarenin etkinlikleri toplanamadığından, İdare Hukuku'ndan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde mahkeme içtihatları önemli bir işlev yüklenmekte ve ortaya çıkan boşluklar içtihat yoluyla doldurulmaktadır.

- İdare Hukuku'ndan doğan uyuşmazlıklar idari yargıda karara bağlanır.

İdare, kendisine mevzuatla yüklenmiş görevlerini kamusal yetkiler kullanarak yerine getirir. Ancak idarenin işlem ve eylemlerinde kamu yararının her zaman dikkate alınması ve idarenin kendisine tanınan sınırların dışına çıkmaması hukuksal bir zorunluluk olmasına rağmen bunun aksi durumların gerçekleşmesi ya da iddia edilmesi her zaman için mümkündür. İşte bu gibi durumlarda uyuşmazlık, kural olarak genel mahkemelerde; yani adliye mahkemelerinde çözümlenemez. Bu anlamda idari rejimi benimsemiş ülkelerde söz konusu uyuşmazlıkların idari yargı mercilerince çözümlenmesi esastır.

2.3.3. Ceza Hukuku

Suç teşkil eden fiil ile buna uygulanacak yaptırımı belirleyen hukuk kurallarının tümüne **Ceza Hukuku** denir. Ceza Hukuku dalını diğer hukuk dallarından ayırt etmeye yarayacak başta gelen özellik, bu hukuk dalında kurallara aykırılığın yaptırımlarının hürriyete ve mallara ilişkin mahrumiyetleri gerektiren ve ceza adı verilen yaptırımlardan oluşmasıdır. Ceza Hukuku, Kamu Hukuku'nun bir dalıdır. Ceza Hukuku birtakım normlar koyar ve bunlara tüm bireylerin uymasını ceza tehdidi altında emreder.

Çağdaş anlamda Ceza Hukuku, sadece cezalandırıcı değil aynı zamanda suçu önleyici tedbirleri de kapsayan bağımsız ve özerk bir hukuk dalı olup insan haklarını koruyan sosyal bir savunma aracıdır.

Ceza Hukuku alanındaki temel kanun, 26 Eylül 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Türk Ceza Kanunu'nun amacı, kişi hak ve özgürlüklerini korumak, kamu düzen ve güvenliğini korumak, hukuk devletini korumak, kamu sağlığını ve çevreyi korumak, toplum barışını korumak ve suç işlenmesini önlemektir.

Ceza Hukuku genel hükümler ve özel hükümler olmak üzere iki bölüme ayrılır.

- Genel hükümlerde, suçlar ve cezalar için geçerli temel ilkeler; suç, suçun unsurları, ceza, cezanın türleri, suçlu ve mağdur incelenir.
- Özel hükümler, genel hükümlerde yer alan ilkelerin uygulama alanıdır. Bu bölümde hangi eylemlerin suç sayılacağı belirlenerek cezaları gösterilir. Böylece suç olan ve olmayan davranışlar birbirinden ayrılacağı gibi suçların da birbirinden ayrılması imkânı doğar.

Ceza Hukuku'nun konusu suçlar, cezalar ve yargılama kurallarıdır. Ceza Hukuku'nun özel hükümler kısmında ise Türk Ceza Kanunu'nun sistematığı izlenerek bu kanunda düzenlenen suç türleri, uluslararası suçlar, kişilere karşı işlenen suçlar, topluma karşı işlenen suçlar, millete ve devlete karşı işlenen suçlar genel başlıkları altında toplanan çeşitli özel suç tipleri incelenir.

Ceza Hukuku'nun temel kaynakları Anayasa, Kanunlar (Temel Ceza Kanunu Özel Ceza Kanunları, Tamamlayıcı Ceza Kanunları), Uluslararası Sözleşmeler ve yardımcı kaynakları (gelenek kuralları, ahlak kuralları, mahkeme içtihatları, doktrin) olarak sıralanabilir.

Resim 2.2: Cumhuriyet dönemi mahkeme salonu

Ceza Kanunları üç kısımda incelenebilir:

- **Temel Ceza Kanunu:** Türk Ceza Hukuku'nda, ceza kurallarını düzenleyen ana kanun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Genel ve esas kanun olup ceza hükümlerinin uygulanmasında ilk başvurulması gereken metni teşkil eder. Türk Ceza Kanunu'nun amacı; kişi hak ve

hürriyetlerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir.

- **Tamamlayıcı Ceza Kanunları:** Türk Ceza Kanunu ile aynı anda yürürlüğe giren 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Ceza Kanunu'nu tamamlayan kanunlardır.
- **Özel Ceza Kanunları:** Özel ceza kanunları çeşitli alanlarda, suç ve ceza koyarlar. Bazı Özel ceza kanunları ise, sadece suçu tanımlayarak cezasını gösteremez, ceza için Türk Ceza Kanunu'na göndermede bulunur. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu Özel ceza kanunlarına örnek olarak gösterilebilir.

Ceza Hukuku'nun yardımcı kaynakları, gelenek kuralları, ahlak kuralları, mahkeme içtihatları, doktrin olarak sıralanabilir.

2.3.4. Yargılama Hukuku (Usul Hukuku)

Özel Hukuk uyuşmazlıklarının yargısal yoldan çözümlenmesini inceleyen hukuk dalına Medeni Usul Hukuku denir. Usul, Arapça kökenli bir sözcüktür ve **belli bir amaca erişmek için izlenen yol** anlamına gelir. Medeni sözcüğü de Özel Hukuk anlamında kullanılmaktadır.

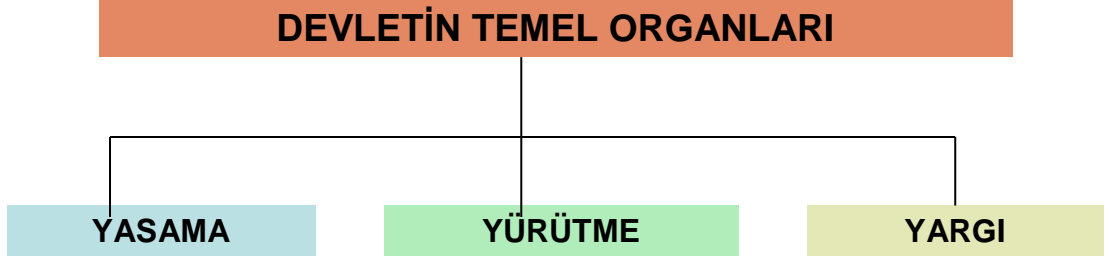
Hukuk Mahkemeleri Kanunu, Özel Hukuk'un kapsamına giren uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan prosedürü düzenlemiş olan kanundur. Yetkili mahkemenin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargısal sınırları kapsamının belirlenmesinde tereddüt edildiği takdirde yetkili mahkemenin tayininde, ilk derece mahkemeleri için bölge adliye mahkemelerine, bölge adliye mahkemeleri için Yargıtay'a başvurulur denilmiştir.

İki mahkemenin aynı dava hakkında göreve veya yetkiye ilişkin olarak verdikleri kararlar kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleştiği takdirde görevli veya yetkili mahkeme ilgisine göre bölge adliye mahkemesince veya Yargıtay'ca belirlenir.

Bölge adliye mahkemesince veya Yargıtay'ca verilen merci tayini kararları ile kanun yolu incelemesi sonucunda kesinleşen göreve veya yetkiye ilişkin kararlar, davaya ondan sonra bakacak mahkemeyi bağlar. Karar, kararı veren ilk derece mahkemesi ise bölge adliye mahkemesince, bölge adliye mahkemesi ise Yargıtay'ca iptal olunabilir.

2.3.4.1. Hukuk Yargısı ve Hukuk Usulü

Devletin yasama yetkisi ve yürütme görevi yanında yargı yetkisi de vardır. Yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Tablo 2.4: Devletin temel organları

Yargı deyimini genellikle hukuk kurallarının bağımsız ve tarafsız mahkemelerce belli bir olaya uygulanmasını ifade eder.

Hukuk yargısı; yargılama yetkisini kullanan organların (mahkemelerin) adalet dağıtılırken izleyecekleri yöntemleri (usulleri) gösteren hukuk kurallarının tümünden oluşmaktadır.

Usul işlemleri, koşulları ve sonuçları Özel Hukuk yargısı tarafından belirlenen ve davayı yürütmeye yarayan işlemlerdir. Başka bir deyişle hukuk işlemleri yargılama denilen süreci başından sonuna değin biçimlendiren yargılamaya etki eden işlemlerdir.

Hukuk usulünde kanun yolları, yanlış olan kararların tekrar incelenmesini ve değiştirilmesini sağlar.

Kararın kanun yollarından geçmesinden sonra veya bu kanun yollarına başvurma sürelerinin geçirilmesi ile karar kesinleşir; artık onun aleyhine normal bir kanun yoluna gidilemez.

Kanun yolları nihai kararlar için kabul edilmiştir ve temyiz, karar düzeltme, yargılamanın iadesi (olağanüstü kanun) olmak üzere üç tanedir.

2.3.4.2. Hukuk Yargısının Diğer Yargı Çeşitlerinden Farkı

Yargı; hukuk kurallarının bağımsız ve tarafsız mahkemelerce belli bir olaya uygulanmasıdır.

Türk yargı sistemi; Anayasa yargısı, idari yargı, ve adli yargı olmak üzere başlıca üç yargı çeşidi tanımlanmaktadır. Bu yargı türlerinden her biri diğerlerinden bağımsız olduğundan, aralarında derece farkı yoktur, ancak, hemen belirtelim ki, bunlardan adli yargı (adalet yargısı) diğerlerine oranla genel yargı niteliği taşımaktadır.

Adli yargı, adli mahkemelerdeki yargıdır. Adli yargı, medeni yargı ve ceza yargısı olmak üzere ikiye ayrılır. Böylece Yargılama Hukuku da Medeni Yargılama Hukuku ve Ceza Yargılama Hukuku şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulur. Aşağıda bunları ayrı ayrı inceleyeceğiz:

- **Medeni Yargılama Hukuku** (Medeni Usul Hukuku); Özel Hukuk alanında ortaya çıkan uyuşmazlıkların bir sonuca bağlanmasında mahkemelerin izleyecekleri yöntemleri (usulleri) belirleyen hukuk kurallarından meydana gelir. Diğer bir deyişle, Medeni Yargılama Hukuku bir hukuk davasının örneğin bir alacak veya boşanma davasının nasıl, hangi mahkemede açılacağı, iddiaları ispat etmek üzere kanıtların (delillerin) nasıl getirileceği, hükmün nasıl, ne şekilde verileceği ve kesinleşeceği gibi konuları inceleyen ve hükme bağlayan hukuk dalıdır.

Medeni Yargılama Hukuku'nu çok yakından ilgilendiren bir hukuk dalı da İcra-İflas Hukuku'dur. Hatta İcra-İflas Hukuku'nun Medeni Yargılama Hukuku'nu, tamamlayan bir hukuk dalı olarak nitelendirmek de mümkündür.

- **Ceza Yargılama Hukuku** (Ceza Usulü Hukuku), kanunların suç saydığı fiilleri işleyenlerin kovuşturulması (takip edilmesi), yargılanması ve cezalandırılmasında uyulacak yöntemlerin (usullerin) nelerden ibaret bulunduğunu belirleyen hukuk kurallarının tümünden meydana gelir.

Ceza Yargılama Hukuku'muzun belli başlı kaynağını, sonradan bazı değişikliklere uğramış bulunan 1929 tarihli "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu" oluşturur. Ceza muhakemesi ile ilgili kurallar, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer almıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu, muhakeme unsurlarının hak, yetki ve yükümlülüklerinin neler olduğunu; insan hakları ihlallerine yol açmadan; amacı delilden sanığa giderek maddi gerçeği bulmak olan ceza muhakemesinin nasıl işleyeceğini gösteren temel bir kanundur.

Suçlunun yargılanarak cezalandırılabilmesi için, yetkili ve görevli mahkemede bir dava açmak gerekir. Medeni yargılama usulünde davayı taraflardan birisi açar. Ceza yargılama usulünde ise kamu davası savcılık tarafından açılır. O halde savcılık, devlet adına ceza davası açan bir makamdır. Savcının görevi, suçu ve suçluyu ortaya çıkarmak ve kamu davası açıp bunu sonuna kadar takip ederek suçlunun cezalandırılmasını sağlamaktır.

Suç işlediğinden ötürü hakkında kovuşturma yapılan kimseye; mahkemenin mahkûmiyet kararından önce **sanık** (mazzun), mahkûmiyet kararından sonra ise **hükümlü** (mahkûm) denir. Kendisine suç yükletilen (isnat edilen) kişinin özgürlüğü mahkûmiyet kararından önce de kısıtlanabilir. Bu hale, **tutuklama** (tevkif) adı verilir.

2.3.5. İcra ve İflas Hukuku (Cebri İcra Hukuku)

Alacaklılara, borcunu kendi isteği ile ödemeyen borçlulardan alacaklarını tahsil edebilmeleri için kamu yardımı isteme hakkı tanınmıştır. Alacaklının alacağını devlet yardımı ile elde etmesini sağlayan kuralların tamamına İcra ve İflas Hukuku denir.

İcra Hukuku, Özel Hukuk alanında baş gösteren çekişmeleri bir sonuca bağlamakla görevli bulunan mahkemelerin (hukuk mahkemelerinin) vermiş oldukları hükümlerin (ilamların) gerektiğinde devlet organları eliyle zorla yerine getirilmesi yöntemlerini (usullerini) ve bu konuda hangi organların yetkili bulunduğunu gösteren hukuk kurallarından ibarettir. İcra işleri mahkemelere değil, onların dışında ayrıca kurulmuş bulunan icra dairelerine bırakılmıştır. Her asliye mahkemesi çevresinde lüzumu kadar **İcra Dairesi** ve **İflas Dairesi** bulunur. İcra ve iflas memurlarının işlemlerine karşı ilgililerin yapacakları itiraz ve şikâyetler ise, başında bir hâkimin bulunduğu **icra mahkemesi** tarafından incelenip karar bağlanır.

İcra daireleri mahkeme kararlarının cebren (zorla) icrasıyla olduğu kadar, bir karara bağlanmamış para alacaklarının cebri icrasıyla da meşgul olurlar. Bir mahkeme hükmüne (ilamına) dayanan takibe ilamlı takip, mahkeme hükmüne dayanmayan takibe de ilamsız takip adı verilir.

İflas Hukuku ise iflasa tabi kişiler hakkında geçerli olan özel bir takip yöntemini (usulünü) düzenleyen hukuk kurallarının tümüdür. Bütün borçlular değil, sadece iflasa tabi borçlular iflas yoluyla takip edilebilirler ki bunların başında tacirler gelir. İflasa, alacaklının talebi üzerine ticaret mahkemesi tarafından karar verilir. İflasın açılmasıyla birlikte borçlu, müflis adını alır ve haczedilmesi caiz olan mallar bir bütün meydana getirir ki buna iflas masası denir. Müflisin iflas masasına giren malları üzerinde tasarruf yetkisi kalmaz, bunların idare ve tasarruf yetkisi iflas idaresine geçer. Borçlarını, vadesi geldiği hâlde ödeyemeyen veya vadesinde ödeyememe tehlikesi altında bulunan herhangi bir borçlu, vade verilmek veya tenzilat yapılmak suretiyle borçlarını ödeyebilmek veya muhtemel bir iflâstan kurtulmak için konkordato talep edebilir.

İcra-iflas Hukuku'muzun belli başlı kaynağını, sonradan birçok değişikliklere uğramış bulunan 1932 tarihli **İcra ve İflas Kanunu** oluşturur.

2.3.6. Devletler Hukuku

Devletlerin ve uluslararası kuruluşların birbiriyle olan ilişkilerini düzenler. Aynı zamanda bağımsız devletler yanında bağımsızlıkları sınırlı devletlerin ya da devlet sayılamayan toplulukların ilişkilerini de bu hukuk dalı düzenlemektedir.

Bu hukuka "Devletler Genel Hukuku" ya da "Uluslararası Hukuk" denildiği de görülür. Devletler Hukuku'nun başlıca kaynakları şunlardır: Uluslararası antlaşmalar, uluslararası gelenek kuralları, hukukun genel ilkeleri.

2.3.7. Genel Kamu Hukuku

Bu hukuk dalı soyut olarak devletin oluşumunu, devlet otoritesinin kaynağını, bireylerin özgürlüklerini, hukuk, felsefe ve sosyolojik açılardan inceler. Bundan dolayı bu hukuk dalına **Devlet Hukuku** da denir. Genel Kamu Hukuku pozitif hukuk kuralları ile uğraşmaktan çok devlet ve kamu özgürlükleri kavramlarını açıklamaya çalışır.

2.3.8. Mali Hukuk

Devletin kamu gelirlerini nasıl elde ettiğini ve nasıl kullandığını, nerelere, ne biçimde harcadığını gösteren kuralların tamamı Mali Hukuk'un alanına girer.

Mali Hukuk'un çalışma alanı kamu gelirleri ve kamu giderleridir. Bu nedenle Vergi Hukuku, Mali Hukuk içinde önemli bir yere sahiptir. Kamu gelirlerinin en önemli kaynağı vergilerdir.

Vergi Hukuku, Mali Hukuk'tan ayrılmaya başlamıştır. Vergi Hukuku'nun en önemli kavramlarından birisi bütçedir. Bütçeye göre vergiler toplanabilecek, harcamalar yapılabilecektir. Vergide genellik ilkesi, herkesin vergi vermesi gerektiğini ifade ederken, vergide adalet ilkesi ise vatandaşlardan gelir düzeyine göre vergi alınması gerektiğini ifade eder.

DEĞERLER ETKİNLİĞİ

Okuduđunuz materyalden hareketle hangi haklarınızı öğrendiniz? Kendinizi başkasının hakkını savunmak zorunda hissettiniz mi? Bununla ilgili yaşadığınız bir olayı yazılı olarak sınıf içinde paylaşınız.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek Kamu Hukuku ve Özel Hukuk arasındaki ayrımı yapınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Kamu Hukuku'nu açıklayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukukla ilgili kitaplardan yararlanabilirsiniz.
➤ Kamu Hukuku'nun kaynaklarını sıralayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukuk'la ilgili kitaplardan yararlanabilirsiniz.
➤ Kamu Hukuku ve Özel Hukuk arasındaki farkları açıklayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukukla ilgili kitaplardan yararlanabilirsiniz.
➤ Kamu Hukuku'nun dallarını sıralayınız.	➤ İnternet kaynaklarından yararlanabilirsiniz. ➤ Çevrenizdeki hukuk bürolarından faydalanmalısınız. ➤ Kütüphanedeki Özel Hukuk'la ilgili kitaplardan yararlanmalısınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Kamu Hukuku'nun kaynaklarından değildir?
 - A. Yazılı kaynaklar
 - B. Kopyalanmış kaynaklar
 - C. Yazısız kaynaklar
 - D. Yardımcı kaynaklar
 - E. Bağlayıcı kaynaklar
2. Aşağıdakilerden hangisi Kamu Hukuku'nun yazılı kaynaklarındandır?
 - A. Bilimsel İctihatlar
 - B. Doktrin
 - C. Uluslararası Antlaşmalar
 - D. Örf
 - E. Adet
3. Devletin şeklini, yapısını, organlarının görev ve yetkilerini, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini bireylerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kurallara ne denir?
 - A. Anayasa
 - B. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
 - C. Kanun
 - D. Yönerge
 - E. Yönetmelik
4. Teamül Hukuku olarak da adlandırılan hukuk dalı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. İş Hukuku
 - B. Kamu Hukuku
 - C. Medeni Hukuk
 - D. Örf ve Adet Hukuku
 - E. Ticaret Hukuku
5. Aşağıdakilerden hangisi bir geleneğin hukuk kuralı haline gelebilmesi için sahip olması gereken şartlardan biridir?
 - A. Halk arasında alınan kararlar olması
 - B. Vicdani olarak oluşturulmuş olması
 - C. Süreklilik göstermesi
 - D. Maddi bir kazanç sağlaması
 - E. Bir yöreye has olması

6. Hukukun yardımcı kaynaklarına aşağıdakilerinden hangisi girmez?
- A. Yargı Kararları
 - B. İçtihatlar
 - C. Öğretiler
 - D. Örf ve adetler
 - E. Doktrinler
7. Aşağıdakilerden hangisi Kamu Hukuku'nun dalları arasında yer almaz?
- A. Yönetim Hukuku
 - B. Hava Hukuku
 - C. Yargılama Hukuku
 - D. Mali Hukuk
 - E. Devletler Hukuku
8. Aşağıdakilerden hangisini İdare Hukuku'nun özelliklerinden değildir?
- A. İdare Hukuku'ndan doğan uyuşmazlıkları adli yargı karara bağlar
 - B. İdare Hukuku tedvin edilmemiş bir hukuk dalıdır
 - C. İdare Hukuku içtihadi bir hukuk dalıdır.
 - D. İdare Hukuku genç bir hukuk dalıdır.
 - E. İdare Hukuku idareyi düzenleyen hukuk dalıdır.

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

9. Genellikle tartışmalı olan hukuki konularda hukuk bilginlerinin ileri sürmüş oldukları görüş düşünce ve kanaatlere bilimsel görüş denir ve bunlar hukukun kaynaklarındandır.
10. Yasada veya örf ve âdet hukukunda uygulanacak kuralın açıkça ve tereddütsüz olarak bulunmadığı konularda, yargıcın veya hukukçunun düşüncelerinden doğan sonuca denir.
11. Suç işlediğinden ötürü hakkında kovuşturma yapılan kimseye; mahkemenin mahkumiyet kararından önce, mahkumiyet kararından sonra isedenir.
12. Kendisine suç yükletilen (isnat edilen) kişinin özgürlüğü mahkûmiyet kararından önce de kısıtlanabilir. Bu haledenir.
13. İflasın açıklanmasıyla birlikte borçlu,adını alır ve haczedilmesi caiz olan mallar bir bütün meydana getirir. Bunadenir.
14.; idarenin teşkilatına, faaliyetlerine ve idarenin denetlenmesine uygulanan hukuk dalıdır.

15. Bir devletin temel örgütleniş tarzını, organlarını, bu organlar arasındaki ilişkileri ve devletin birey arasındaki ilişkilerin temel kurallarını belirleyen hukuka.....denir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Özel Hukuk'un dallarından değildir?
A) Devletler Özel Hukuku
B) Medeni Hukuk
C) Kamu Hukuku
D) Ticaret Hukuku
E) Deniz Ticareti Hukuku
2. Medeni Hukuk dallarından biri olup, bu kanuna ilişkin hükümlerin ayrı bir kanunla düzenlendiği hukuk dalı aşağıdakilerinden hangisidir?
A) Eşya Hukuku
B) Miras Hukuku
C) Kişiler Hukuku
D) Borçlar Hukuku
E) Aile Hukuku
3. Eşya Hukuku'nun konusunu aşağıdakilerinden hangisi oluşturur?
A) Miras
B) Ayni haklar
C) Noter tasdiki
D) Vekâlet
E) Veraset
4. Vatandaş olduğu devlette olan siyasi olaylar sonucunda onu terk etmiş ve başka bir devletin vatandaşlığına geçmemiş olan kişi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Vatansızlar
B) Mülteci
C) Azınlıklar
D) Muhacirler
E) Yurtsuz
5. 1982 Anayasası'na göre Anayasa'da değişiklik yapılabilmesi için Meclis üye tam sayısının kaçta kaçının yazılı teklifi gereklidir?
A) 1/5
B) 1/2
C) 1/4
D) 3/5
E) 1/3

6. TBMM tarafından kabul edilen kanunun tamamlanabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Resmi Gazete’de yayımlanması gerekir. Cumhurbaşkanı Meclis tarafından kabul edilen kanunları en geç kaç gün içinde yayımlamak zorundadır?
- A) 7
B) 15
C) 30
D) 45
E) 60

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

7. Hukuk kuralları; kişilerle kişiler arasındaki ilişkileri ve kişilerle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları olarak ikiye ayrılır. Bunlara hukuk ve hukuku adı verilir.
8. Hukukta hak ve borç altına girebilen varlıklaradenir.
9. Bir Devletin diğer devletler ve milletlerarası kuruluşlarla ilişkilerini düzenleyen hukuk dalına..... denir.
10. Hiçbir devletin vatandaşı olmayan kişiyedenir.
11. Yargılama yetkisini kullanan organların (mahkemelerin) adalet dağıtırken işleyecekleri yöntemleri gösteren hukuk kurallarının tümüne denir.
12. Anayasanın yetkili kıldığı organ tarafından oluşturulan yazılı bir şekilde genel sürekli ve soyut hukuk kurallarınadenir.
13. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla çıkardıkları yazılı hukuk kurallarına..... denir.
14. Suç teşkil eden fiil ile buna uygulanacak yaptırımı belirleyen hukuk kurallarının tümüne.....denir.
15. Uyulması zorunlu olmayan hukuk kaynaklarına, yardımcı hukuk kaynakları denir. Yardımcı hukuk kaynaklarının bağlayıcılıkları yoktur. Bunlardan biri de hukuk bilginlerinin hukuki sorunlarıyla ilgili olarak açıkladıkları bilimsel görüş ve düşüncelerdir. Bunlara..... denir.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	B
4	A
5	B
6	D
7	A
8	A
9	Özel Hukuk
10	Azınlıklar
11	Kanunlar İhtilafı
12	Aile Hukuku
13	Medeni Hukuk
14	Mülkiyet Hakkı
15	Tüzel

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	C
3	A
4	D
5	C
6	D
7	B
8	A
9	Yardımcı
10	İçtihat
11	Sanık, Hükümlü
12	Tutuklama
13	Müflis, İflas Masası
14	İdare Hukuku
15	Anayasa Hukuku

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	C
2	D
3	B
4	B
5	E
6	B
7	Özel - kamu
8	kişi
9	Devletler Hukuku
10	vatansızlar
11	hukuk usulü
12	kanun
13	yönetmelik
14	Ceza Hukuku
15	doktrin

KAYNAKÇA

- GÜNDÜZ Aslan, **Milletlerarası Hukuk**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.
- ÖZTAN Bilge, **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi, 2006.
- ERCAN İsmail, **Medeni Usul Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005.
- KURU Baki, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
- KONURALP Haluk, Ufuk AYDIN, **Medeni Usul Hukuku**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2006.
- TURAN Ahmet Uğur, Ahmet Haluk ATALAY, Alper ALTUNAY, **Kalem Mevzuatı**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Ağustos, 2006.
- TEZİÇ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1991.
- AKIN Levent, Ufuk AYDIN, Elvan SÜTKEN, **Özel Hukuk'un Dalları**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.
- GÖNENÇ Levent, Ufuk AYDIN, Elvan SÜTKEN, **Hukuk'un Temel Kavramları**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.